

DENİZLİ İŞ ve YATIRIM ORTAMI

Güvenli Yatırım İçin
DENİZLİ,
Yerinde Destek İçin
DENİZLİ YDO,
Hep Sizin Yanınızda...

www.geka.gov.tr

Hazırlayanlar ve Katkıda Bulunanlar

Ayşe Esin Başkan (Koordinasyon/Konsept ve İçerik Hazırlama)

Nilay Akay (Bilgi / Veri Derleme)

Metin Mert (Bilgi / Veri Derleme)

İrfan Sezgin (Veri Derleme / Kontrol)

Çalışmanın tüm hakları saklıdır. Bu kitabın tamamı ya da bir bölümü, fikir ve sanat eserlerine ilişkin ilgili mevzuat kapsamında kullanılmadan önce Güney Ege Kalkınma Ajansından uygun yazılı izin alınmadıkça, hiçbir şekil ve yöntemle işlenmek, çoğaltılmak, çoğaltılmış nüshaları yayılmak, kopyalanmak, satılmak, kiralanmak, ödünç verilmek, temsil edilmek, sunulmak, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle iletilmek suretiyle kullanılamaz. Kitaptan kaynak gösterilmek suretiyle alıntı yapılabilir. Çalışmada yararlanılan kaynaklar kitabın arkasında sunulmuştur.

DENİZLİ İŞ
ve
YATIRIM
ORTAMI

Kasım 2016

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE DENİZLİ'NİN KONUMU (HARİTA)	ii
DENİZLİ MEDENİYETLERİN BEŞİĞİ, YATIRIMLARIN EŞİĞİ.....	1
KONUM VE GENEL BİLGİLER	2
NÜFUS VE DEMOGRAFİ.....	4
EĞİTİM DÜZEYİ.....	7
GAYRİ SAFİ KATMA DEĞER (GSKD), İSTİHDAM VE İŞSİZLİK.....	8
SOSYO-EKONOMİK GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ.....	10
ARGE, TEKNOLOJİ VE YENİLİK.....	10
ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ, SERBEST BÖLGE VE KÜÇÜK SANAYİ SİTELERİ.....	12
ULAŞIM VE LOJİSTİK AVANTAJLARI.....	14
DIŞ TİCARET HACMİ VE ÖNE ÇIKAN SEKTÖRLER.....	19
YENİLENEBİLİR ENERJİ POTANSİYELİ.....	23
TARIMSAL ÜRETİM ÜSTÜNLÜKLERİ.....	28
SANAYİ ÜRETİM POTANSİYELİ.....	32
ALTERNATİF TURİZM POTANSİYELİ.....	34
YATIRIMLARIN DURUMU.....	36
BANKACILIK	38
DENİZLİ'DE TEŞVİKLER, DİĞER FİNANSMAN KAYNAKLARI VE İŞ KURMA	40
TEŞVİKLER VE DİĞER FİNANSMAN KAYNAKLARI.....	41
DENİZLİ'DE İŞ KURMA ADIMLARI VE ŞİRKET TÜRLERİ.....	47
KAYNAKÇA	55

ÖNSÖZ

Aydın, Denizli ve Muğla'dan oluşan Güney Ege Bölgesi antik çağlardan günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, doğal, tarihi, kültürel zenginlikleri ile dünyanın önde gelen yerlerindedir. Bölge; konumu, hakim iklim ile coğrafi koşulları, biyolojik çeşitliliği ve sahip olduğu endemik türler açısından Avrupa'nın ve dünyanın önemli alanlarından biridir. Bölgede turizm, gıda ve içecek imalatı, tekstil, bakır tel ve kablo, makine imalatı, mermercilik, su ürünleri yetiştiriciliği gibi pek çok sektörde ekonomik faaliyetler sürdürülmektedir.

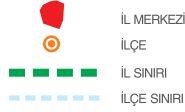
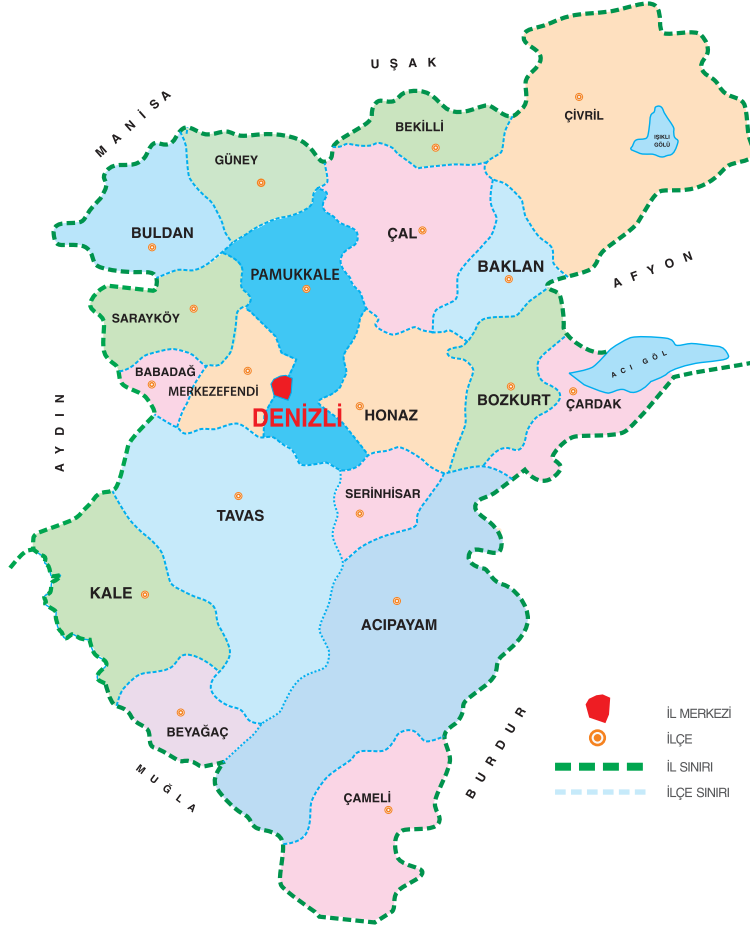
Denizli; Bölgenin girişimci, üretim ve ihracatta öncü, ticari geçmiş 7500 yıl öncesine dayanan kentidir. Verimli tarım toprakları, zengin biyolojik çeşitliliği, sahip olduğu köklü tarihi ve kültürel mirası, görkemli geçmişi ile dikkat çeken Denizli'de; tekstil, mermercilik, dericilik ve alternatif turizm geçmiş medeniyetlerden beri kentin ekonomik faaliyetleri olarak günümüze uzanmaktadır. Denizli, UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan benzersiz Pamukkale'si ve dönemin "Kutsal Kenti" Hierapolis ile antik çağlardan bugüne gelen binlerce yıllık "Şifa ve Sağlık Kenti"dir. Akdeniz, Ege ve İç Anadolu (karasal) iklimlerinin buluştuğu coğrafyası, konumu, tarımsal üretim çeşitliliği, kenti tarım ve tarıma dayalı sanayide de önemli bir noktaya taşımıştır. Gölleri ve su kaynakları potansiyeli ile kuş göç yolları üzerinde bulunan ülkemize uğrayan pek çok kuş türüne dönem dönem ev sahipliği yapan Denizli, iç sulardaki su ürünleri yetiştiriciliğinde de Türkiye'nin önde gelen alanlarından. Buldan Bezi, Yatağan Bıçakları, Denizli Leblebisi ve Denizli Traverteni ise geçmişten günümüze uzanan kültürel ve ekonomik değerlerdir.

Denizli günümüzde yatırımcılara; tekstil ile konfeksiyondan mermerciliğe, bakır tel ve kablo sanayiden makine üretimine, organik tarım ile seracılıktan metal ve haddeciliğe, dericilikten cam ve çimentoya, kimyasal ve plastik üretiminden geri dönüşüme, bağcılık ve şarap üretiminden sağlık, termal ve ekoturizme uzanan geniş potansiyelde yatırım yapma olanağı sunmaktadır.

Türkiye'nin "Anadolu Kapıları" olarak adlandırılan kentlerinden olan Denizli, ülkemizin önde gelen sektörel ve ihracatçı firmalarına ev sahipliği yaparak ekonomiye önemli katkılarda bulunmaktadır. Yenilikçi yaklaşımı, çok yönlü yapısı, güçlü insan kaynakları, zengin biyolojik çeşitliliği, tarihi ve kültürel özellikleri ile kent; yerinde ve güvenli bir yatırım ortamı sunarak ileri teknoloji, yenilik, temiz üretim odaklı yatırımlar için yerli ve yabancı yatırımcılarını beklemektedir. Bu kapsamda, yatırım ortamının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi noktasında kentin tüm paydaşları ile işbirliği içerisinde faaliyetler sürdürülmekte olup Denizli'deki iş ve yatırım ortamına ilişkin hazırlanan bu çalışmanın yatırımcılarımıza faydalı olmasını ve faaliyetlerine katkı sağlamasını temenni ederim.

Dr. Ahmet ALTIPARMAK
Denizli Valisi

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE DENİZLİ'NİN KONUMU

Denizli - İstanbul	639 km
Denizli - Ankara	475 km
Denizli - İzmir	224 km
Denizli - Aydın	126 km
Denizli - Muğla	145 km
Denizli - Antalya	220 km
Denizli - Afyonkarahisar	223 km

İç Hat ve Dış Hat Uçuşlara Açık Havalimanları

Limanlar (L)

KARADENİZ

DENİZLİ MEDENİYETLERİN BEŞİĞİ YATIRIMLARIN EŞİĞİ

Denizli, antik çağlardan günümüze uzanan tarihi yolculuğu boyunca bir çok betimleme ile adlandırılmış yeryüzünün özel kentlerinden biridir. Bir kent düşünün ki antik çağlardan günümüze ticaret, dokuma, mermercilik, sağlık turizmi kentteki ekonomik faaliyetler olarak süregelsin... Bu anlamda Denizli'yi, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış binlerce yıllık gözde yerleşim merkezi; Kutsal Hac Yolu kabul edilen Efes-İzmir yolunun sonunda yer alan önemli bir uygarlık beşiği; kutsal kent (Holly City-Hierapolis); antik çağlardan bugüne şifa ve sağlık kenti; ticari geçmişin 7500 yıl öncesine uzandığı kent; dokumacılık kültürü 4.-5. yüzyıla dayanan yerleşim yeri; Anadolu kapları vb. birçok şekilde anabiliriz.

Bu özel kent söz konusu sıfatlar ile sebepsiz yere özdeşleştirilmemiştir. Sahip olduğu konum, iklimsel anlamda Ege, Akdeniz, kara iklimlerinin buluştuğu yer olması, bunun toprak yapısı ve ürün desenine etkisi ile bir

yandan önemli bir tarım merkezi ve tarıma dayalı sanayi potansiyeline sahipken; bir yandan geçmiş medeniyetlerden bugüne uzanan ticari birikim ve deneyimi ile girişimcilik yönünün beslediği sanayisi; döneminde güzelleşme, güzel yaşlanma, sağlık için gelinen benzersiz tarihi yerleri ile doğal ve kültürel değerlerinin birleşmesi sonucu önemli bir alternatif turizm merkezi olması ona zenginlikler katmıştır.

Bütün bu zenginlikleri ile birlikte yenilikçi yaklaşımı, güçlü insan kaynakları ve girişimcilik yönü ile öne çıkan Denizli; tekstil ile konfeksiyondan mermerciliğe, bakır tel ve kablo sanayiden makine üretimine, organik tarım ile seracılıktan metal ve haddencilik, dericilikten cam ve çimentoya, kimyasal ve plastik üretiminden geri dönüşüme, termal turizmden bağcılık ve şarap üretimine, sağlık turizminden eko turizmine kadar uzanan geniş bir alanda yerli ve yabancı yatırımcılara yerinde ve güvenli bir yatırım için önemli fırsatlar sunmaktadır.

Hierapolis

Binlerce yıllık gözde yerleşim merkezi

Pamukkale

Antik çağlardan bugüne, şifa ve sağlık kenti

Laodikeia

Kutsal Hac yolu olarak kabul edilen Efes-İzmir yolunun sonunda yer alan, önemli bir uygarlık beşiği

KONUM VE GENEL BİLGİLER

Denizli’de ilk belirgin yerleşim M.Ö. 261-245 yılları arasında, günümüzdeki kentin 6 km kuzeyinde, Suriye Kralı II. Antiyokustheos tarafından Eskihisar Köyü civarında kraliçenin adına kurulmuş ve kente Laodike’nin kenti anlamına gelen **“Laodikeia”** adı verilmiştir.

Denizli’nin adının geldiği yere dair çeşitli rivayetler bulunmakta olup tarihi kaynaklarda farklı adlar yer almaktadır. Değişik tarihi kaynaklarda Ladik, Tunguzlu, Tenguzlug, Tonguzlug olarak adı geçen kentin, Türkçe’de deniz anlamına gelen Tengiz kelimesi ve bugünkü imlasıyla Denizli demek olan Tunguzlu kelimesinin zamanla söylene söylene Tenguzlu ve Tunguzlu’dan Denizli’ye dönüştüğü rivayet edilmektedir. Bir başka kaynakta ise Denizli adının kökeninin Tengiz olduğu ve bir boy adı olarak Orta Asya’dan Anadolu’ya geldiği ileri sürülmektedir.

“Günümüze gelinceye kadar farklı şekillerde adlandırılan Denizli adının kökeninin Tengiz olduğu, bir boy adı olarak Orta Asya’dan Anadolu’ya geldiği rivayet edilmektedir.”

Anadolu Yarımadası’nın güneybatısı, Ege Bölgesi’nin doğusunda yer alan, Ege, İç Anadolu, Akdeniz Bölgeleri arasında bir geçit durumunda olan coğrafi konumu ve iklimsel geçiş bölgesi olması ile verimli tarım toprakları ve zengin biyolojik çeşitliliğe sahip Denizli geçmişten günümüze kadar çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Ege Bölgesi’nin 2. büyük kenti konumunda olan Denizli; Aydın, Muğla, Manisa, Uşak, Afyonkarahisar ve

Burdur illeri ile komşudur. Kentin yüzölçümü 11.868 km², nüfusu ise 993.442’dir.

Coğrafi konumu sebebiyle 3 bölge arası geçiş alanında yer alan Denizli’nin konumu görülen iklime de sirayet etmektedir. Ege Bölgesi’nde olmasına rağmen, bölgenin hâkim iklimi olan Akdeniz iklimi tamamen görülmemekte, kıyı kesimlerden iç bölgelere geçiş yerlerinde iç bölgelerin iklimi de görülebilmektedir. Ortalama yıllık en yüksek sıcaklık 34 °C ve ortalama yıllık en düşük sıcaklık ise 2 °C olarak görülmektedir. Zaman zaman yaz aylarında 40 °C’lere çıkabilen sıcaklık kış aylarında -10 °C’lere inebilmektedir.

Yüzey şekilleri bakımından dalgalı bir yapıya sahip olan Denizli’de alçak ve yüksek ovalar, yaylalar ve dağlar birbirini tamamlamaktadır. Topraklarının % 47’si dağlar, % 28’i ovalar, % 23’ü platolar ve % 2’si yaylalardan oluşmaktadır. Denizli’de deniz yüzeyine en yakın yer Sarayköy ilçesi olup 170 metre rakımındadır. Denizli merkez 354, Buldan 609, Güney 800, Çal ve Çardak 850, Acıpayam ve Tavas 950, Çivril 975, Kale 1.000, Çameli ise 1.359 metre rakımındadır. Alçak kısımlar; Böceli, Goncalı, Sarayköy ve Denizli ovaları ile Buldan ilçesinin Büyük Menderes Vadisi’dir.

“Denizli, Ege Bölgesi’nin 2. büyük kentidir.”

Tablo.1 Denizli İli Temel Göstergeleri

Yüzölçümü	11.868 km ²
İl Nüfusu (2015, TÜİK)	993.442
Nüfus Yoğunluğu - km ² başına (Türkiye Ortalaması 102 kişi) (TÜİK, 2015)	85
Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (Kalkınma Bakanlığı, 2011)	10. sırada
Türkiye'de En Fazla İhracat Yapan İller Sıralaması (TİM, 2015)	8. sırada
Kişi Başına Gayri Safi Katma Değer (TR 32) (TÜİK, 2011)	14.534 TL
İlk 1000'de Yer Alan Firma Sayısı (İstanbul Sanayi Odası, 2015)	22 Adet
Yabancı Sermayeli Şirket Sayısı (TOBB, 2015)	12 Adet
Organize Sanayi Bölgesi (Faal)	3 Adet
Serbest Bölge	Mevcut
Toplam İhracat (TİM, 2015)	2,5 milyar \$
Toplam İthalat (TİM, 2015)	1,77 milyar \$
Okul Öncesi (5 yaş) Net Okullaşma Oranı (Türkiye % 55,5) (MEB, 2015-2016)	% 73,8
Ortaöğretim Okullaşma Oranı (Türkiye % 79,8) (MEB, 2015-2016)	% 84,8
Derslik Başına Öğrenci Sayısı (İlkokul-Ortaokul) (Türkiye 25) (MEB, 2015-2016)	20
100 Bin Kişi Başına Düşen Toplam Hastane Yatak Sayısı (TÜİK, 2014)	283
İşlenen Tarım Alanı (Denizli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2015)	% 32
Denizli'ye Konaklamalı Gelen Turist Sayısı (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015) (Günübirlikler de hesaba katıldığında yaklaşık 2 milyon'dur.)	1.549.574
Turizm İşletme Belgeli Yatak Sayısı (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015)	6.311

NÜFUS VE DEMOGRAFİ

Denizli'nin nüfusu; 2015 yılı itibarıyla 993.442 olup 2012 yılında % 8,7, 2013 yılında % 13,5, 2014 yılında % 15,7, 2015 yılında ise toplam nüfus bir önceki yıla göre % 15 artış göstermiştir. Nüfus değişimlerine göre; 2012 yılında km²'ye 81 kişi düşerken, 2013 yılında 82, 2014 yılında 84 ve 2015 yılında ise 85 kişi düştüğü belirlenmiştir.

Tablo 2. Nüfus Verileri

YIL	2012	2013	2014	2015
Nüfus	950.557	963.464	978.700	993.442
Artış Oranı (binde)	8,7	13,5	15,8	15,0
km ² Başına Düşen Kişi	81	82	84	85

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçları, 2007-2015.

** Yıllık nüfus artış hızları ve nüfus yoğunlukları hesaplanırken son yıl idari bölünüş yapısı dikkate alınmıştır.*

Tablo 3. İlçelerin Nüfus Bilgileri

Adı	Erkek Nüfus	Kadın Nüfusu	Genel Toplam
Pamukkale	165.542	165.458	331.000
Merkezefendi	139.544	140.797	280.341
Çivril	30.049	30.667	60.716
Acıpayam	27.869	27.537	55.406
Tavas	22.157	23.057	45.214
Honaz	16.750	15.029	31.779
Sarayköy	15.101	14.863	29.964
Buldan	13.200	14.159	27.359
Kale	10.294	10.373	20.667
Çal	9.594	10.105	19.699
Çameli	9.323	9.119	18.442
Serinhisar	7.218	7.431	14.649
Bozkurt	5.552	7.045	12.597
Güney	5.132	5.267	10.399
Çardak	4.524	4.382	8.906
Bekilli	3.337	3.827	7.164
Beyağaç	3.400	3.313	6.713
Babadağ	3.374	3.237	6.611
Baklan	2.848	2.968	5.816
Toplam Nüfus	494.808	498.634	993.442

Kaynak: TÜİK, 2015.

- ✓ Denizli nüfusunun % 49,8'ini (494.808 kişi) erkekler, % 50,2'sini (498.634 kişi) ise kadınlar oluşturmaktadır.
- ✓ 2015 yılında, bir önceki yıla göre nüfus azalış oranı en yüksek ilçe Bekilli iken nüfus artış oranı en yüksek olan ilçe ise Pamukkale'dir.
- ✓ Denizli'de toplam nüfusun en fazla olduğu ilk 3 ilçe, nüfusun % 33,32'lik (331.000 kişi) kısmına ev sahipliği yapan Pamukkale, sonrasında ise % 28,22 (280.341 kişi) ile Merkezefendi ve % 6,11 (60.716 kişi) ile Çivril iken; en az olduğu üç ilçe ise nüfusun % 0,68'inin yerleşik olduğu (6.713 kişi) Beyağaç; % 0,67 (6.611 kişi) ile Babadağ ve % 0,59 (5.816 kişi) ile Baklan ilçesi olarak görülmektedir.

Tablo 4. Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus

Yaş grubu	Toplam	Erkek	Kadın
0-4	67.132	34.411	32.721
5-9	69.284	35.589	33.695
10-14	69.495	35.662	33.833
15-19	78.442	40.152	38.290
20-24	70.677	34.738	35.939
25-29	72.072	36.252	35.820
30-34	80.615	40.825	39.790
35-39	83.276	41.938	41.338
40-44	73.520	37.187	36.333
45-49	66.554	34.001	32.553
50-54	64.113	32.045	32.068
55-59	53.204	26.584	26.620
60-64	45.848	22.603	23.245
65-69	34.275	15.861	18.414
70-74	24.298	10.738	13.560
75-79	19.022	8.056	10.966
80-84	13.685	5.508	8.177
85-89	6.133	2.071	4.062
90+	1.797	587	1.210
Toplam	993.442	494.808	498.634

Kaynak: TÜİK, 2015.

✔ Denizli genç bir nüfusa sahip olup nüfusunun %43'ü (427.102 kişi) 30 yaşın altındadır.

✔ Yaş gruplarına göre en fazla nüfus 83.276 kişi ile 35-39 yaş grubunda bulunmaktadır.

✔ Kentte, 90 yaşın üzerinde 587 erkek ve 1.210 kadın olmak üzere toplam 1.797 kişi yaşamaktadır.

EĞİTİM DÜZEYİ

Yetişmiş insan kaynakları güçlü olan Denizli'de okur-yazarlık oranı % 98,1 (TÜİK, 2015) ile Türkiye ortalaması olan % 96,2 değerinin üzerindedir. Bu durum, Denizli'nin insan kaynakları potansiyeli açısından da önemli göstergelerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Denizli'de 3-5 yaş arası çocukların okul öncesi okullaşma oranı brüt olarak % 52,47'dir. Bu oran % 38,61 olan Türkiye ortalamasının üzerindedir. 4-5 yaş arası çocukların okul öncesi okullaşma oranı brüt olarak % 63,86'dır. Bu oran % 49,27 olan Türkiye ortalamasının çok üzerindedir. 5 yaşta çocukların okullaşma oranı brüt olarak % 98,66'dır. Bu oran da % 70,19 olan Türkiye ortalamasının yine çok üzerinde seyretmektedir.

Türkiye'de ilkokul başına 202, ortaokul başına 281 öğrenci düşerken Denizli'de bu rakamlar 189 ve 217'dir.

Denizli'de **anadolu, fen, özel, mesleki** ve **teknik** olmak üzere **liseler, pratik sanat okulları** ve **çıraklık eğitim merkezleri** bulunmaktadır.

Denizli'de 1992 yılında kurulan Pamukkale Üniversitesi bünyesinde **6 enstitü, 15 Fakülte, 3 Yüksekokul, 12 Meslek Yüksekokulu ile çeşitli branşlarda Araştırma ve Uygulama Merkezi** bulunan, **1.973** akademik, **1.513** idari personeli, **58.576** öğrencisi ile faaliyet gösteren bir devlet üniversitesidir. (Ayrıntı için bkz. Arge, Teknoloji ve Yenilik Bölümü)

“

Okur-yazarlık oranı Türkiye ortalamasının üzerinde olan, üniversitesi, meslek yüksek okulları, araştırma enstitüleri, çıraklık eğitim merkezleri, genel, mesleki, teknik, anadolu ve fen liseleri, ilköğretim ve okul öncesi kurumları ile Denizli, Türkiye'nin eğitim başarısı yüksek ve yetişmiş insan kaynakları güçlü kentlerindedir.

”

● GAYRİ SAFİ KATMA DEĞER (GSKD), İSTİHDAM VE İŞSİZLİK

Bir bölgede yerleşik ekonomik birimlerin belli bir dönemde bu bölgedeki ekonomik faaliyetleri sonucunda ürettikleri mal ve hizmetlerin (çıktı) değerinden, bu üretimde bulunabilmek için kullandıkları mal ve hizmetler (ara tüketim) değerinin çıkarılması sonucu elde edilmekte olan Bölgesel GSKD ile bölgede **ikamet eden üretici birimlerin ekonomik faaliyetlerinin ölçülmesi** amaçlanmaktadır.

Bu nedenle üretici birimin yerleşik olduğu bölge, hesaplamalarda esas alınmaktadır. Bölgesel GSKD, bölgede ikamet eden hane halklarının gelirinin ölçüsü değil, **“bölgenin üretim gücünün bir göstergesi”**dir.

Tablo 5. Kişi Başına Gayri Safi Katma Değer (GSKD) (TL)

Yıl	2010	2011
TR Türkiye	13.406	15.500
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	12.803	14.534

Kaynak: TÜİK, 2011.

* Çalışma en son 2011 yılı için TR32 Bölgesi (Aydın, Denizli, Muğla) ele alınarak yapılmıştır.

Aydın, Denizli, Muğla'dan oluşan Güney Ege Bölgesi'nde 2010 yılında kişi başı Gayri Safi Katma Değer 12.803 TL iken, 2011 yılında kişi başına düşen GSKD 14.534 TL olarak gerçekleşmiştir. Türkiye ortalaması ise 2011 yılında 15.500 TL'dir.

Tablo 6. Sosyal Güvenlik Bakımından Rakamlarla Denizli

İl Nüfusu	993.442
İş Yeri Sayısı	24.274
Toplam Sosyal Güvenlik Kapsamı (Aktif+Pasif+GSS Kapsamında Tescil Edilenler)	981.790
Toplam Sosyal Güvenlik Kapsamı (GSS Kapsamında Tescil Edilenler Hariç)	911.113
Sosyal Güvenlik Kapsamının (GSS Kapsamında Tescil Edilenler Hariç) Toplam İl Nüfusuna Oranı (%)	91,71
Sosyal Güvenlik Kapsamı Dışında Kalan Nüfus	11.652
Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Çalışan Kişi Sayısı	
Emekli Sandığı (4/c)	36.388
Bağ-Kur (4/b)	51.432
SSK (4/a)	196.264
Toplam	284.084
Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Aktif Çalışanların Toplam İl Nüfusuna Oranı (%)	28,60
Sosyal Güvenlik Kapsamında Aylık Alan Kişi Sayısı	
Emekli Sandığı (4/c)	27.229
Bağ-Kur (4/b)	58.379
SSK (4/a)	105.291
Toplam	190.899
Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Emeklilerin Toplam İl Nüfusuna Oranı (%)	19,22
Sosyal Güvenlik Kapsamında Bakmakla Yükümlü Tutulanların (Yararlanıcıların) Sayısı	
Emekli Sandığı (4/c)	61.119
Bağ-Kur (4/b)	153.560
SSK (4/a)	221.450
Toplam	463.130
Sosyal Güvenlik Kapsamındaki Bakmakla Yükümlü Tutulanların Oranı (%)	43,90
Genel Sağlık Sigortası Kapsamında Tescil Edilenler	
Genel Sağlık Sigortası Primi Devlet Tarafından Ödenenler	41.807
Genel Sağlık Sigortası Primleri Kendileri Tarafından Ödenenler	28.870
Toplam	70.677

*01/01/2012 tarihinden itibaren herhangi bir sosyal güvence kapsamında olmayan ya da genel sağlık sigortasının (GSS) bakımakla yükümlü olduğu kişisi olmayanlar ile 5510 sayılı Kanun kapsamı dışında olan herkes zorunlu genel sağlık sigortası kapsamına alınır.

**Sosyal güvenlik kapsamında bulunan kişi sayılarına, 2022'ye göre aylık alanlar ve 20. madde sandıklarına tabi olan kişi sayıları ile er ve erbaşlar dahil değildir.

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu Denizli İl Müdürlüğü, 2015.

SOSYO-EKONOMİK GELİŞİMİŞLİK DÜZEYİ

İllerin ve bölgelerin gelişmişlik düzeylerini karşılaştırmalı olarak ölçülmesinde Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (SEGE) araştırmaları büyük önem arz etmektedir. SEGE araştırması ile illerin ve bölgelerin gelişmişlik sırası tespit edilebilmekte, yapılan kademelenme çalışmaları ile illerin ve bölgelerin hangi gelişme grubunda yer aldığı görülebilmekte, böylece kaynakların daha etkin kullanımı ve dengeli kalkınmanın sağlanması için gerekli olan analiz altyapısı sağlanmış olmaktadır.

Teşvik sistemine de dayanak teşkil eden, Kalkınma Bakanlığının "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması-2011"e göre, Denizli bu sıralamada 0,9122 gelişmişlik endeks değeri ile **10. sırada** yer almaktadır. Bu endekse göre Denizli "**İkinci Kademe Gelişmiş İller**" arasında yer almıştır.

SEGE-2011'e göre Denizli'nin bir diğer özelliği "**yüksek imalat kapasitesi ve yüksek sanayi istihdamı**"dır.

İş Bankası'nın 2015 yılında gerçekleştirdiği "2013 verileriyle Türkiye'de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması"na göre; Denizli İllerin Gelişmişlik Endeksi'nde 12. sırada yer almaktadır.

ARGE, TEKNOLOJİ VE YENİLİK

Pamukkale Üniversitesi aralarında mühendislik, tıp, diş, mimarlık ve tasarım, teknoloji, turizm ve teknik eğitim ile müzik ve sahne sanatlarının da olduğu fakültelerden; fen, sosyal bilimler, arkeoloji ve sağlık bilimlerinin olduğu enstitülere, fizik tedavi ve rehabilitasyon, yabancı diller ve uygulamalı bilimler yüksekokullarına kadar uzanan birimleri ile bilgiyi yaşamla bütünleştirerek, birbirinden farklı alanlarda ülkemizin ihtiyaç duyduğu çağdaş, bilgili, yenilikçi, yaratıcı ve girişimci genç beyinler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Üniversite bünyesinde bulunan "Uygulama ve Araştırma Merkezleri" ise Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Pamukkale Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Merkezleri

Coğrafi Bilgi Teknolojileri Uygulama ve Araştırma Merkezi (COBİTEM)	Geropsikiyatri Uygulama ve Araştırma Merkezi
Eğitim ve Öğretim Teknolojileri Uygulama ve Araştırma Merkezi (PETEK)	İş Sağlığı ve Güvenliği - PAUISGUM
Enerji Araştırma ve Uygulama Merkezi (PAUEUAM)	Kadın Sorunları - KASUAM
Güç Sistemleri Uygulama ve Araştırma Merkezi (GSUAM)	Kanser Uygulama ve Araştırma Merkezi
Kalite Yönetimi ve Veri Değerlendirme Uygulama ve Araştırma Merkezi (KADEM)	Mantar Uygulama ve Araştırma Merkezi
Malzeme Uygulama ve Araştırma Merkezi (MALUYAM)	Müftü Ahmet Hulusi Efendi Uyg. ve Araşt. Merkezi
Üniversite Sanayi İşbirliği Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÜSİGEM)	Sağlık Araştırma ve Uygulama Merkezi
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi - ATAM	Spor Bilimleri ve Teknolojisi - PAÜSPOR
Bitki Genetiği ve Tarımsal Biyoteknoloji - BİYOM	Stratejik Araştırma, Geliştirme ve Entegrasyon - SAGEM
Deniz Kaplumbağaları - DEKAMER	Sürekli Eğitim ve Program Geliştirme - PAÜSEM
Denizli Halk Kültürü - DEHAM	Toplumsal, Ekonomik ve Siyasal Araşt. ve Uyg. Merk. - TESAUM
Dil Öğretimi - PADAM	Türk Dili ve Kültürü - TUDAM

Kaynak: Pamukkale Üniversitesi, 2016.

Pamukkale Üniversitesi kampüs alanında; ileri teknoloji, inovasyon ve yazılım geliştirme alanında faaliyet gösterecek firma ve kuruluşlara en uygun maliyet çerçevesinde, dünya kalitesinde, etkin teknokent hizmetleri sunmak, ileri teknoloji alanında çalışan yerli ve uluslararası şirketleri bir araya getirerek aralarında ve üniversitelerle sinerji yaratmalarını sağlayan mekanizmalar kurmak, ileri teknoloji üretme potansiyeli olan yeni şirketlerin kurulmasını ve mevcut küçük şirketlerin büyümesini teşvik etmek misyonu ile **“Pamukkale Teknokent”** kurulmuştur.

Pamukkale Teknokent, üniversite bünyesinde, araştırma kurumlarının ve sanayi kuruluşlarının aynı ortam içerisinde **araştırma, geliştirme** ve **inovasyon çalışmalarını** sürdürdükleri, katma değerli ürünler ortaya çıkardıkları, birbirileri arasında bilgi ve teknoloji transferi gerçekleştirdikleri; akademik, ekonomik ve sosyal yapının bütünleştiği organize bir araştırma ve iş merkezi olarak Denizli'nin iş ve yatırım ortamı için avantajlar sunmaktadır.

Fotoğraf: Pamukkale Teknokent

Kaynak: Pamukkale Üniversitesi.

Ajansımız da 2015 yılı Mart ayı itibariyle Pamukkale Üniversitesi Teknokent binasında hizmet vermektedir.

Dünyada yaşanan değişim ve dönüşüm ile ortaya çıkan ihtiyaçların etkisiyle, firmaların faaliyetleri ve bahse konu çalışmalar neticesinde Denizli'den 2015 yılında Türkiye Patent Enstitüsü'ne yapılan “Endüstriyel Tasarım”, “Faydalı Model”, “Marka” ve “Patent” başvurularına ilişkin bilgiler Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8. Denizli'den Yapılan Endüstriyel Tasarım/Faydalı Model/Marka/Patent Sayıları

Endüstriyel Tasarım Tescil Belgesi Almış Tasarım Sayısı	96
Endüstriyel Tasarım Başvurusunda Bulunan Tasarım Sayısı	100
Faydalı Model Başvuru Sayısı	51
Marka Başvuru Sayısı	1,344
Patent Başvuru Sayısı	26

Kaynak: Türkiye Patent Enstitüsü, 2015.

ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ, SERBEST BÖLGE VE KÜÇÜK SANAYİ SİTELERİ

Organize Sanayi Bölgeleri: Anadolu Kapları olarak adlandırılan, girişimci, ihracattaki payı yüksek, sanayisi güçlü ve yeniliğe açık Denizli’de faal olan 3 tane Organize Sanayi Bölgesi (OSB) ve 1 tane Serbest Bölge (DENSER) bulunmaktadır. Alt ve üst yapısı, kurumsallığı, sunduğu hizmetleri ile Türkiye’nin sayılı organize sanayi bölgeleri arasında yer alan Denizli Organize Sanayi Bölgesinde 179 adet sanayi parselinin tamamı tahsis edilmiş olup doluluk oranı % 100’dür. OSB’nin genişleme alanı mevcuttur, bu hususun orta ve uzun vadede yatırımcılar için önemli bir yatırım

arazisi alternatifi oluşturacağı değerlendirilmektedir. Denizli Deri İhtisas OSB ile Çardak Özdemir Sabancı OSB ise yatırımcılarını beklemektedir. Son dönemde parsellerinin önemli bir kısmı satışa sunulan ve firma hareketliliği artan karma bir OSB olan Çardak OSB de havalimanı ve karayolu bağlantısı, alt ve üst yapısı ile yatırımlar için cazip imkanlar sunmaktadır.

Deri İhtisas OSB özellikle kalorisi yüksek deri atıklarından enerji elde edilmesine yönelik yatırımlar için potansiyel yatırımları beklemektedir.

Tablo 9. Denizli Serbest Bölge ve OSB Envanteri

Parametre	Denizli Serbest Bölge	Denizli OSB (Honaz-Karma)	Denizli Deri OSB (Honaz- İhtisas)	Çardak Özdemir Sabancı OSB (Çardak-Karma)
Toplam Parsel Sayısı	75	179	75	92
Boş Parsel Sayısı	71	-	58	40
Doluluk Oranı%	7,6	100	16	67
Faal Tesis Sayısı	17 (3 üretim firması/14 alım satım firması mevcut)	147	12	1
Toplam İstihdam	36	25.000	70	40
1. Ağırlıklı Sektör	Tekstil, Metal Sanayi,	Tekstil	Deri (kösele) Küçükbaş derinin işlenmesi	Plastik-kauçuk
2 Ağırlıklı Sektör	Endüstriyel Makina, Kimya Sanayi	Diğer metalik olmayan mineral ürünler imalatı	Deri Makineleri ve Kimyasalları	-
Öngörülen İstihdam (Tam Doluluk Durumunda)	5.000	30.000	1.000	10.000

Kaynak: DENSER, Denizli, Deri ve Çardak Özdemir Sabancı OSB’leri ile Görüşmeler-2016; GEKA Güney Ege Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri Araştırma Raporu, 2014.

Denizli Serbest Bölgesi (DENSER): Denizli il merkezine 57 km mesafede, Çardak Havalimanı ve Çardak Özdemir Sabancı Organize Sanayi Bölgesi bitişiğinde, 1.Organize Sanayi Bölgesi'ne 40 km uzaklıkta, yaklaşık 540 dönüm alan üzerine kurulan DENSER;

- ➔ Kara, hava, deniz ulaşımına ve lojistik dağıtım noktalarına yakınlık,
- ➔ Antalya ve İzmir Limanlarını kullanabilme özelliği,
- ➔ Endüstri kültürü olan zengin insan kaynakları potansiyeli,
- ➔ Kültürel ve turizm faaliyetleri açısından da cazibe merkezi olan Denizli'nin konaklama ve sosyal servis imkânlarının gelişmiş olması sebepleriyle,

Yerli ve yabancı yatırımcılar açısından bir cazibe merkezidir.

Fotoğraf: Denizli Serbest Bölgesi

Kaynak: Denizli Serbest Bölgesi, 2016.

Denizli'de bunların dışında, Acıpayam ilçesinde **"Yeşilyuva Ayakkabıcılar Küçük Sanayi Sitesi"**nde asırlardır devam eden geleneğin modern çizgilerle buluşturulduğu ayakkabı imalatı; Serinhisar ilçesinde **"Seyfullah Hacı Müftüoğlu Leblebi İmalatçıları Küçük Sanayi Sitesi"**nde ise geleneksel bir Türk lezzeti olan leblebi üretimi yapılarak Denizli ekonomisine katkı sağlanmaktadır.

Yeşilyuva, Türkiye'deki büyük ayakkabı firmalarına ve İtalya'nın da içinde yer aldığı 42 ülkeye ürün göndermektedir. Değişen ve dönüşen dünyadaki teknolojik gelişmelere uyum sağlamak, ayakkabıcılığın sağlıklı ve standartlara uygun şekilde sürdürülebilmesi için 40.000 m² alana kurulan 7 blok ve 1 hizmet binasından oluşan Yeşilyuva Ayakkabıcılar Küçük Sanayi Sitesi'nde 254 dükkan yer almaktadır.

Türkiye'deki leblebinin % 80'inin üretildiği Denizli'de, leblebinin büyük kısmı Serinhisar ilçesinde özellikle Seyfullah Hacı Müftüoğlu Leblebi İmalatçıları Küçük Sanayi Sitesi'nde modern yaklaşım ve geleneksel üretim tarzının harmanlanmasıyla üretilerek pazara sunulmaktadır. Günümüzde 30'dan fazla çeşidi olan leblebi ve türevleri sağlıklı bir ara öğün olarak Avrupa'dan Uzakdoğu'ya, Rusya'dan Ortadoğu ile Afrika'ya uzanan geniş bir yelpazede dünyaya ulaşmaktadır.

ULAŞIM VE LOJİSTİK AVANTAJLARI

Anadolu Yarımadası'nın güneybatısı, Ege Bölgesi'nin ise doğusunda yer alan Denizli; Ege, İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında geçit durumunda olan coğrafi konumuyla lojistik anlamda önemli avantajlar içermektedir.

Denizli kara, demir ve havayolu ulaşımı olanaklarına sahiptir. Çevre iller ile karayolu ulaşımı İzmir-Ankara-Antalya olmak üzere üç ana arterden oluşmaktadır.

Denizli'nin başkent Ankara ile karayolu bağlantısı Afyon üzerinden sağlanırken, yine karayolu üzerinden uluslararası havalimanlarının ve limanların bulunduğu dünyanın başlıca önemli turizm merkezlerinden olan Antalya ve Muğla'ya da bağlanılmaktadır.

Denizli-Aydın-İzmir karayolunu izleyen demiryolu da kentin, Ege Bölgesi'nin büyük liman kenti İzmir ile bağlantısını sağlamaktadır. Demiryolu vasıtasıyla Türkiye'nin en büyük ticaret merkezi İstanbul'a da bağlantı gerçekleştirilmekte olup Afyon-Kütahya-Eskişehir de demir yoluyla ulaşılabilen kentlerdir.

Havayolu ulaşımı; kent merkezine 65 km uzaklıkta olan Çardak Havalimanı üzerinden Türk Hava Yolları, Anadolu Jet ve Pegasus firmaları ile sağlanmaktadır.

Karayolu: Karayolu ile ülkenin her tarafından Denizli'ye ulaşılabilir. Karayolları 2. Bölge Müdürlüğü'nün sorumluluğundaki toplam 826 km (430 km devlet yolu, 396 km il yolu) ile Denizli Büyükşehir Belediyesinin sorumluluğundaki toplam 2.783 km (ana arterler ve tali yollar) uzunluğunda yollar ile ulaşım sağlanmaktadır. Çevre iller ile karayolu ulaşım İzmir-Ankara-Antalya olmak üzere üç ana arterden oluşmaktadır. Denizli merkez içi toplu taşıma minibüs ve otobüs hatları ile sağlanmaktadır. Sanayi bölgelerine ulaşım da ağırlıklı olarak servis araçlarıyla gerçekleştirilmektedir.

Denizli Büyükşehir Belediyesi Şehirlerarası Otobüs Terminali, merkezde yer almakta olup hizmete girdiği tarihten itibaren şehir içi ve dışından milyonlarca yolcuya hizmet sunmuştur.

Köprülü kavşaklar ile hem kesintisiz trafik akışı sağlanırken hem de Denizli trafiği önemli ölçüde rahatlatılmıştır. Önümüzdeki dönemde yapılması planlanan Denizli-Aydın otoyolu projesinin tamamlanması ile Denizli-İzmir yol süresi de önemli oranda kılacaktır. Bu durum sanayi ve ticaret merkezi olan Denizli'nin, liman kenti olan İzmir ile bağlantısını daha da kolaylaştıracaktır. Bununla birlikte Denizli'nin şehirci ve şehirlerarası trafiğini rahatlatmaya, komşu kentler ile bağlantısını güçlendirmeye yönelik projeler de planlanmakta ve sürdürülmektedir.

Karayolu Ulaşımı

→ Denizli-Aydın	:126 km
→ Denizli-Muğla	:145 km
→ Denizli-Antalya	:220 km
→ Denizli-Afyonkarahisar	:223 km
→ Denizli-İzmir	:224 km
→ Denizli-Ankara	:475 km
→ Denizli-İstanbul	:639 km

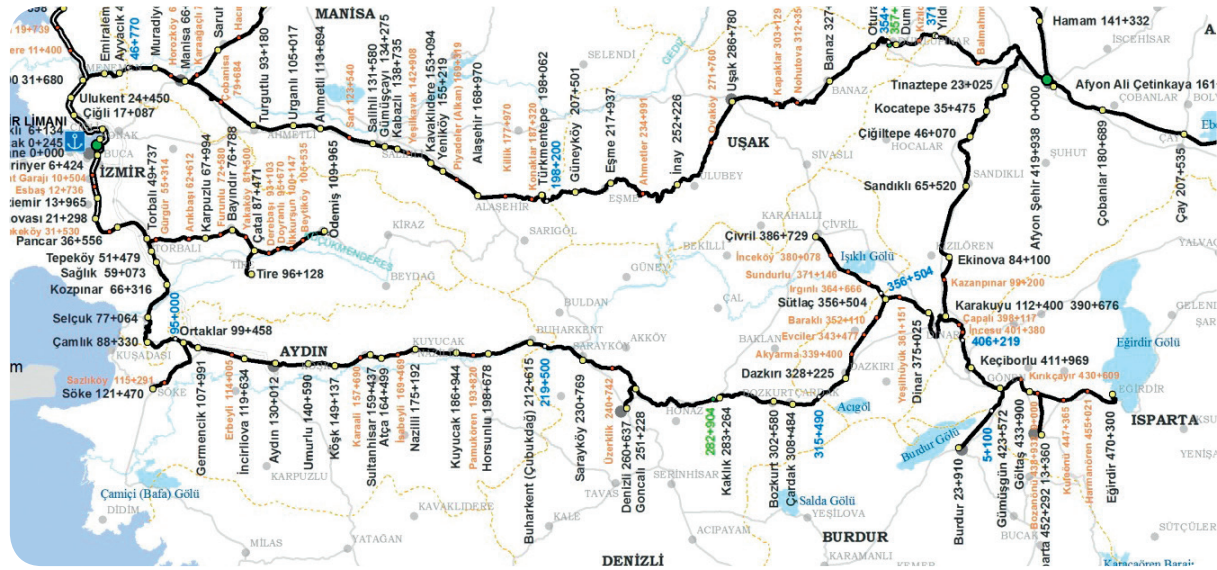
Fotoğraf: Denizli Büyükşehir Belediyesi Şehirlerarası Otobüs Terminali

Kaynak: Denizli Büyükşehir Belediyesi, 2016.

Demiryolu: Demiryolu ulaşımı; Denizli il merkezi, TCDD'ye ait İzmir (Alsancak) - Aydın - Eğirdir Ana hattına, Goncalı (Denizli) İstasyonu'nda bağlantı hattı ile (Ulusal Demiryolu Şebekesine) bağlanmakta olup Denizli - İzmir (Basmane) ve Denizli - İstanbul (Pendik) arası şehir dışı yolculuklarında ve yük taşımacılığında kullanılmaktadır. Halen Denizli'den günlük İzmir'e 6 sefer (gidiş-dönüş 12), Söke'ye 2 sefer (gidiş-dönüş 4), İstanbul'a 1 sefer (gidiş-dönüş 2) yapılmaktadır.

Denizli'de, durakların yer aldığı şekilden de görüleceği üzere, demiryolu hattı güzergâhında Sarayköy, Honaz (Kaklık), Bozkurt ve Çardak ilçeleri yer almaktadır. Bu ilçelerdeki toplam nüfus 83.246'dır. Mevcut demiryolu hattının bir kısmı aynı zamanda, toplam nüfusu 611.341 olan Merkezefendi ve Pamukkale ilçelerinden de geçmektedir. Bu ana hat üzerinde yer alan duraklar; Sarayköy, Üzerlik, Goncalı, Böceli (Pınarkent), Kocabaş, Kaklık, Bozkurt ve Çardak şeklinde sıralanmaktadır. Hâlihazırda Sarayköy ve Kaklık istasyonlarında yükleme merkezleri bulunmaktadır. Denizli, TCDD 3. Bölge ve TCDD 7. Bölge Müdürlüklerinin sorumluluğundadır. Gar kent merkezinde, yaklaşık olarak Denizli Büyükşehir Belediyesi Şehirlerarası Otobüs Terminali'nin karşısında yer almaktadır.

Şekil 1. Denizli'deki Duraklar

Kaynak: TCDD, 2016.

Kaklık Lojistik Merkezi: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları (TCDD)'nin ihracata katkı sağlaması amacıyla Türkiye'de faaliyete geçirilen/yapılması planlanan 20 merkezden biri olan 120 bin metrekarelik alana sahip yıllık 250 bin tonluk yükleme boşaltma kapasitesindeki Kaklık Lojistik Merkezi, Denizli'nin 40 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. Denizli'de **mermer** ve **çimento** başta olmak üzere **tekstil ve diğer sektörlerdeki yüklerin**, İzmir Alsancak ve Aliağa Bölgelerindeki **limanlar** ile **diğer bölge ve ülkelere** daha verimli taşınması için böyle bir merkezin aktif olarak faaliyet göstermesi önem taşımaktadır.

Lojistik merkezinde;

- ➔ Konteynır elleçleme sahası,
- ➔ Konteynır stok sahası,
- ➔ 18.500 m² alana sahip yükleme rampası,
- ➔ Üç adet portal vinç ve yolları,
- ➔ Diğer yük elleçlemeleri için beton saha,
- ➔ Vagon kantarı ve diğer tesisler mevcuttur.

Şekil 2. Türkiye'de Lojistik Merkezlerin Durumu

Kaynak: TCDD, 2016.

Havayolu: Denizli'nin Çardak ilçesinde, kent merkezine 65, Çardak ilçe merkezine 5 km. uzaklıkta Uluslararası Çardak Havalimanı bulunmaktadır. Çardak Havalimanı'ndan iç hat uçuşları (Denizli-İstanbul ve İstanbul-Denizli arasında) Türk Hava Yolları, Pegasus ve Anadolu Jet firmaları ile gerçekleştirilmektedir. Havalimanına ulaşım; ağırlıklı olarak servisler, özel vasıtalar ve taksiler ile sağlanmaktadır.

Tablo 10. Çardak Havalimanına Ait Teknik Bilgiler

Özellik	Veri
Şehre Uzaklık	65 kilometre
Ulaşım	Servis, Taksi, Özel Araç
Yükseklik (AMSL)	852 m
Terminal Alanı	18.739 m ²
Check-in Banko Sayısı	22 adet
Gelen-Giden Yolcu Bagaj Konveyörü	4'er adet
Asansör Sayısı	2 adet (İnsan ve Yük için)
VİP	Mevcut
İtfaiye Kategorisi	7
Banka Hizmetleri	ATM Mevcut
Sağlık Hizmetleri	Mevcut
Otopark Kapasitesi	436 Araç (36` sı Büyük Araç)
Genel Hizmetler	5 ad. Araç Kiralama, 2 ad. Kafe-Bar, 1 ad. Sağlık Ünitesi (Back-up), 1 ad. Büfe (gazete vb.), 1 ad. ATM,1 ad. Satış Mahalli (hediyelik eşya vb.), 1 ad. Şarjmatik

Kaynak: Denizli Çardak Havalimanı, 2016.

DIŞ TİCARET HACMİ VE ÖNE ÇIKAN SEKTÖRLER

Denizli'nin ihracatı, 2015 yılında 2.523.669.210 dolar olarak gerçekleşmiştir. İthalat ise yine aynı yıl için 1.771.478.000 dolar olarak gerçekleşmiştir. Denizli'nin 2011-2015 yıllarını kapsayan dönem için ihracat ve ithalatına ilişkin veriler, Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. İhracat ve İthalat Rakamları

Yıl	İhracat (dolar)	İthalat (dolar)
2011	2.756.839.809	2.262.650.000
2012	2.739.106.770	2.262.295.000
2013	3.083.293.590	2.208.190.000
2014	3.199.066.550	2.176.670.000
2015	2.523.669.210	1.771.478.000

Kaynak: TİM, Denizli Sanayi Odası, 2016.

Türkiye'nin **en ihracatçı sekizinci ili** olan Denizli'nin ihracatında ön plana çıkan sektörler; **Tekstil Ürünleri, Ana Metal Sanayi, Giyim Eşyası, Elektrikli Makine ve Cihazlar, Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler, Metal Eşya Sanayi, Gıda Ürünleri ve İçecek, Taş Ocakçılığı ve Diğer Madencilik, Makine ve Teçhizat ile Tarım ve Hayvancılık**'tir. Sektörler bazında ithalat ve ihracat değerleri Tablo 12'de yer almaktadır.

“ Ege Bölgesi'nin güçlü sanayi kentlerinden ve Anadolu kaplanlarından biri olan Denizli, Türkiye'de en fazla ihracat yapan iller arasında 8. sıradadır. ”

Tablo 12. Sektörlere Göre İhracat Durumu

Sektör	İhracat (1.000 \$)
Hazırgiyim ve Konfeksiyon	911.537,15
Elektrik Elektronik ve Hizmet	379.680,58
Çelik	285.533,42
Demir ve Demir Dışı Metaller	251.291,07
Tekstil ve Hammaddeleri	221.742,78
Madencilik Ürünleri	194.365,77
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	70.000,13
Makine ve Aksamları	35.658,77
Mobilya,Kağıt ve Orman Ürünleri	35.329,54
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	34.768,01
Halı	20.426,10
Kuru Meyve ve Mamulleri	14.041,48
Meyve Sebze Mamulleri	13.704,80
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	13.494,35
Otomotiv Endüstrisi	13.201,81
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	10.403,48
Fındık ve Mamulleri	7.616,95
Yaş Meyve ve Sebze	4.771,31
Deri ve Deri Mamulleri	3.681,63
İklimlendirme Sanayii	1.914,83
Süs Bitkileri ve Mam.	178,16
Diğer Sanayi Ürünleri	141,58
Mücevher	114,14
Gemi ve Yat	36,83
Zeytin ve Zeytinyağı	34,55
Toplam	2.523.669,21

Kaynak: TIM, 2015.

İstanbul Sanayi Odasının birinci ve ikinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu araştırmasına (2016) göre, Türkiye'nin 2015 yılındaki ilk 1000 Büyük Sanayi Kuruluşu arasında Denizli'den **22 firma** yer almıştır. Bunların **8 tanesi kablo-bakır tel** sektöründe, **8 tanesi tekstil** sektöründe, **1 tanesi gıda** sektöründe, **2 tanesi demir-çelik** sektöründe, **2 tanesi çimento, beton (inşaat)** ve **1 tanesi yem sanayinde** faaliyet göstermektedir.

Listede Denizli'de kurulan, günümüzde ise merkezi İstanbul'da bulunduğu için İstanbul firması olarak yer alan bir kablo firması da bulunmaktadır.

Ekonomist Dergisi'nin Türkiye Ekonomi Bankası (TEB)'in katkılarıyla 2015 yılı için yaptığı Anadolu'nun En Büyük 500 Şirketi-Anadolu 500 sıralamasında, Denizli'den **33 firma** yer almıştır.

Türkiye İhracatçılar Meclisi 2016 verilerine göre, Türkiye'nin 2015 yılındaki ilk 1.000 ihracatçı firması arasında Denizli'den **21 firma** yer almaktadır.

Tablo 13. İlk 1000 İhracatçı Firma Listesi-Denizli

2015 Türkiye Genel Sıralaması	Firma Ünvanı	İhracat 2015 (\$)
48	Başak Metal Tic. ve San. A.Ş.	226.702.051,88
84	Kocaer Haddecilik San. ve Tic. A.Ş.	153.661.086,15
88	DTS Denizli Tekstil Dış Tic. A.Ş.	149.136.524,59
149	Kardemir Dış Tic. A.Ş.	96.905.779,93
170	Pamukkale Dış Tic. A.Ş.	82.819.172,32
175	Gamateks Teks. San. ve Tic. A.Ş.	82.249.921,38
365	Araştırmaya Katılmıyor.	44.804.162,68
377	Veritas Tekstil Konfeksiyon Pazarlama San. ve Tic. A.Ş.	43.237.013,56
395	Elsan Elektrik Gereçleri San. ve Tic. A.Ş.	41.682.686,97
400	CMK Kablo Elekt. San. İç ve Dış Tic. Ltd. Şti.	41.187.393,53
479	Küçüker Teks. Dış Tic. A.Ş.	35.967.738,98
481	Oğuzhan Tekstil Turizm İnşaat San. ve Tic. A.Ş.	35.910.934,28
771	Ozanteks Tekstil San. ve Tic. A.Ş.	23.645.516,57
800	Yaşarteks Tekstil Sanayi Tic. A.Ş.	22.846.748,63
821	Natural Tekstil Tic. Ltd. Şti.	22.449.213,00
854	Al Tekstil Konfeksiyon San. Tic. Ltd. Şti.	21.809.046,88
865	Eymes Teks. San. ve Tic. A.Ş.	21.556.972,58
903	Hürsan Havlu Üretim San. ve Tic. A.Ş.	20.926.039,46
969	Sedat Uğurlu İç ve Dış Tic. Ltd. Şti.	19.444.576,50
982	OCS Kablo San. ve Tic. A.Ş.	19.176.025,41
1000	Filidea Tekstil San. ve Tic. A.Ş.	18.901.366,34

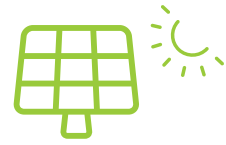
Kaynak: TİM, 2016.

Ocak-Aralık 2015 döneminde toplam **177 ülke** ihracat gerçekleştirilmiş olup (2014 yılında 172 ülke), ülkeler bazında kayda alınan ihracat rakamlarının ilk on iki ülkeye göre dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 14'te yer almaktadır.

Tablo 14. Denizli'nin Ülkeler Bazında İhracat Rakamları

Ülkeler	2014 (FOB 1.000\$)	2015 (FOB 1.000\$)	Değişim (%)	Pay (%)
Birleşik Krallık	416.018,23	344.294,99	-17,24	13,64
Almanya	314.123,32	276.218,93	-12,07	10,95
Birleşik Devletler	261.481,09	192.130,02	-26,52	7,61
İtalya	185.249,30	160.229,32	-13,51	6,35
Fransa	147.452,61	123.450,64	-16,28	4,89
İsrail	119.306,09	119.685,82	0,32	4,74
Hollanda	102.101,65	95.906,89	-6,07	3,80
Irak	102.843,19	68.945,21	-32,96	2,73
Mısır	35.366,48	63.624,18	79,90	2,52
Romanya	54.990,92	58.775,44	6,88	2,33
Suudi Arabistan	76.930,05	54.519,79	-29,13	2,16
İspanya	49.303,97	50.751,03	2,93	2,01
Diğer Ülkeler	1.121.344,47	915.136,95	-18,39	36,26
Toplam	2.986.511,37	2.523.669,21	-15,50	100

Kaynak: TİM, 2015.

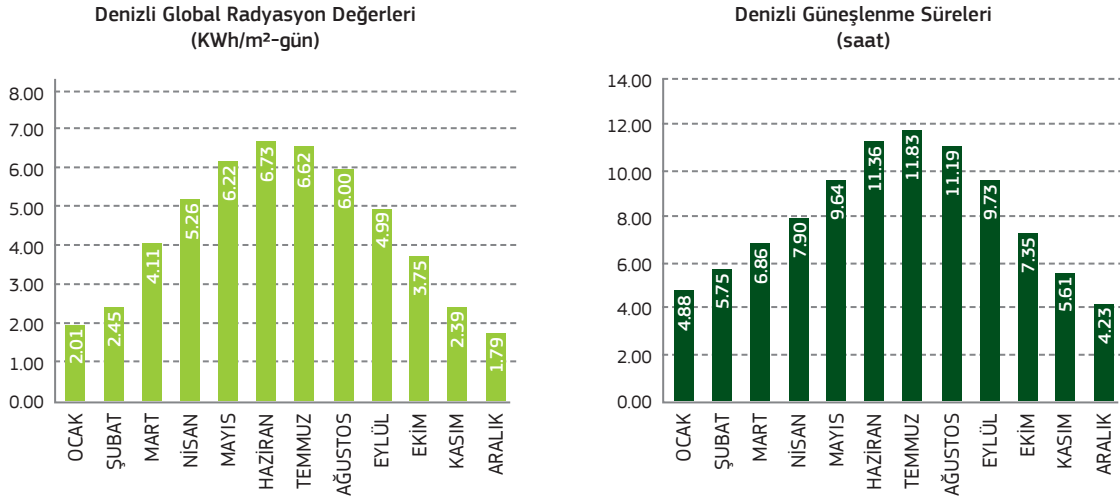

YENİLENEBİLİR ENERJİ POTANSİYELİ

Denizli, başta güneş enerjisi ve jeotermal enerji olmak üzere yenilenebilir enerji kaynakları açısından Türkiye ortalamasının üzerinde bir potansiyele sahiptir. Büyük Menderes Grabeni içinde yer alan Denizli, jeotermal enerji kaynakları açısından zengin olup Türkiye'deki elektrik üretimine uygun yüksek entalpili jeotermal sahaların önemli bir kısmı kentte yer almaktadır. Bununla birlikte Denizli'de tarım, hayvancılık ve tarıma dayalı sanayinin güçlü olması, biyogaz potansiyelini olumlu yönde etkilemektedir.

Güneş Enerjisi: Denizli coğrafi konumunun ve sahip olduğu iklimsel koşulların getirdiği avantajlar sayesinde yüksek güneş enerjisi potansiyeline sahiptir. Denizli'de en yüksek güneşlenme süresine **12 saat ile Temmuz** ayında, en yüksek global radyasyon değerine ise **Haziran** ayında ulaşılmaktadır.

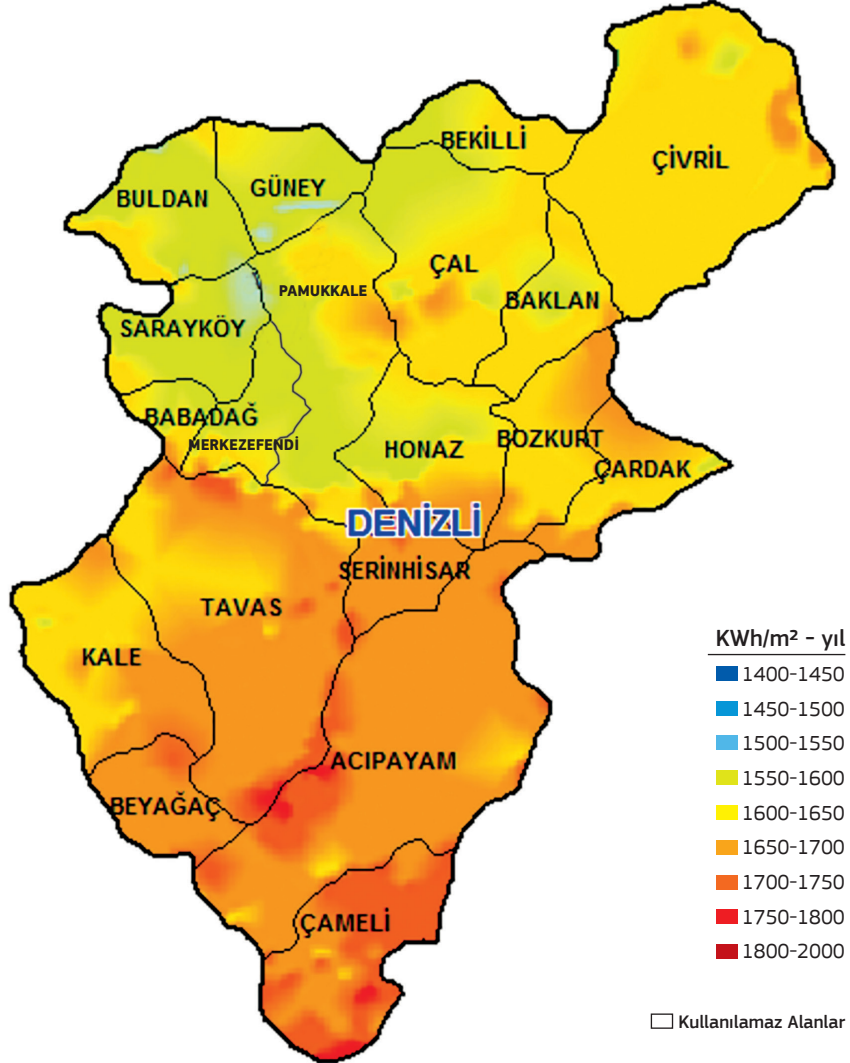
Şekil 3. Denizli Global Radyasyon Değerleri ve Güneşlenme Süreleri

Kaynak: Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, 2016.

Türkiye'nin yıllık toplam güneşlenme süresi 2.640 saat, günlük ortalaması ise 7,2 saattir. Denizli'de ortalama güneşlenme süresi **8,04 saat** ile Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Şekil 4. Denizli Global Radyasyon Bilgileri

Kaynak: Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, 2016.

Jeotermal Enerji: Büyük Menderes Grabeni içinde yer alan Denizli'nin jeotermal alanlarına ait çalışmalara Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA) tarafından 1970'li yıllarda başlanmış olup 40 yılı aşkın süredir devam eden bu detaylı araştırmalar sonucunda graben yapısına ve tektonik hatlara bağlı olarak kentte önemli bir jeotermal potansiyel bulunduğu belirlenmiştir. Türkiye'nin enerji üretim amaçlı keşfedilen ilk alanı olan Kızıldere sahası, uzun bir süre Türkiye'nin en yüksek sıcaklığa sahip akışkanının elde edildiği saha olmuştur.

Türkiye'nin en önemli jeotermal kaynaklarına sahip kentlerinden biri olan Denizli'de tarım alanında yapılabilecek öne çıkan yatırımlardan biri de **"jeotermal seracılık"**tır. Jeotermal seracılığa yönelik Sarayköy'de İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'nin faaliyete geçirilmesi planlanmaktadır.

Tablo 15. Denizli Jeotermal Sahaları ve Olası Jeotermal Potansiyelleri

Jeotermal Alanın Adı	Yüzey Alanı(km ²)	Kuyu-Kaynak Ölçülen Sıcaklık(°C)	Kullanım Sıcaklığı(°C)	Rezervuar Kalınlığı(km)	Olası Potansiyel (MWt)
Kızıldere	20	240	160	1	2035
Tekkehamam-Sarayköy	15	168	120	1	1037
Bölmekaya	10	85	70	0.5	140
Yenicekent	3	67	55	0.5	25
Gölemezli	3	88	65	0.8	58
Karahayıt-Pamukkale	10	51	45	0.2	16
Toplam Potansiyel					3311

Kaynak: Yılmaz.

Biyogaz Potansiyeli ve Hayvan Sayıları: Denizli'nin toplam biyogaz potansiyelinin belirlenmesi amacıyla; 2015 yılı TÜİK verilerine göre ilde bulunan çiftliklerdeki kayıtlı hayvan sayılarının ilçe bazlı yıllık atık üretim potansiyelleri, bu atıkların biyogaz ile metan üretim potansiyel hesaplamaları gerçekleştirilmiştir. (Biyogaz değeri hesaplamasında kullanılan katsayılar, 2011 yılında Ajansımızın Doğrudan Faaliyet Desteği kapsamında desteklemiş olduğu, Aydın Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği'nin "Hayvansal Atıklardan Temiz Enerjiye Aydın Atlası" Projesinden elde edilmiştir.)

Tablo 16. Denizli İli Hayvan Sayıları

İlçe Adı	İnek-Boğa	Buzağı	Koyun-Keçi	Broiler Tavuk	Yumurta Tavuğu	Hindi-Kaz-Ördek
Acıpayam	41.378	12.443	68.041		73.500	367
Pamukkale	12.728	5.655	27.200	140.000	78.000	1.460
Babadağ	1.074	355	17.400		1.216	61
Baklan	3.859	1.522	15.150	4.319	1.120	151
Bekilli	911	347	20.220		3.782	138
Beyağaç	2.825	857	7.268		7.910	215
Bozkurt	5.638	2.600	12.400		3.405	485
Buldan	7.840	3.494	29.119	317.000	2.995	280
Çal	5.724	2.024	54.014	359.920	13.930	89
Çameli	11.211	4.434	15.500		6.420	2.500
Çardak	7.068	3.216	17.675		8.150	420
Çivril	31.596	13.348	83.974	1.442.750	44.464	1.478
Güney	2.898	1.124	17.308	636.140	1.360	35
Honaz	7.436	2.672	20.829		1.319.814	481
Kale	4.578	1.922	15.403		19.627	373
Sarayköy	8.425	3.418	20.300	225.000	39.400	935
Serinhisar	2.906	1.054	38.920		5.760	230
Tavas	13.786	5.555	111.000		419.000	400
Merkezefendi	4.475	1.668	23.730	21.499		335

Kaynak: TÜİK, 2015.

Tablo 16’de verilen büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan sayıları ve potansiyel atıkları üzerinden yapılan hesaplamalar sonucu bu atıkların hepsinin biyogaz tesisinde değerlendirilmesine bağlı olarak üretilebilecek elektrik ve ısı miktarları ilçe bazlı olarak Tablo 17’de gösterilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi özellikle **Çivril** ve **Acipayam** ilçelerinde ciddi miktarda hayvansal atık kaynaklı biyogaz potansiyeli bulunmaktadır.

Tablo 17. Denizli İli Biyogaz Potansiyeli

İlçe Adı	Metan Potansiyeli (m ³ /yıl)	Elektrik Üretimi (mWhe/yıl)	Isı Üretimi (kcal/yıl)	Kurulu Güç (mWe)
Acipayam	12.875.249	49.601	50.781.679	6,15
Pamukkale	4.938.308	19.024	19.477.339	2,36
Babadağ	690.438	2.660	2.723.179	0,33
Baklan	1.425.723	5.492	5.623.238	0,68
Bekilli	720.630	2.776	2.842.258	0,34
Beyağaç	947.508	3.650	3.737.097	0,45
Bozkurt	1.864.651	7.183	7.354.430	0,89
Buldan	4.130.745	15.913	16.292.202	1,97
Çal	4.280.052	16.489	16.881.089	2,05
Çameli	3.454.445	13.308	13.624.788	1,65
Çardak	2.393.829	9.222	9.441.576	1,14
Çivril	16.598.461	63.944	65.466.521	7,93
Güney	3.762.119	14.493	14.838.292	1,80
Honaz	6.148.420	23.686	24.250.177	2,94
Kale	1.670.288	6.435	6.587.835	0,80
Sarayköy	3.801.337	14.644	14.992.974	1,82
Serinhisar	1.695.083	6.530	6.685.632	0,81
Tavas	7.480.435	28.818	29.503.823	3,58
Merkezefendi	1.850.823	7.130	7.299.889	0,88

Kaynak: Hayvansal Atıklardan Temiz Enerjiye Aydın Atlası Projesi, 2011; TÜİK Hayvancılık İstatistikleri 2015 verileri kullanılarak hesaplama yapılmıştır.

TARIMSAL ÜRETİM ÜSTÜNLÜKLERİ

Denizli sadece sanayisi ile ön plana çıkan bir kent olmayıp aynı zamanda turizm ve tarımsal üretim potansiyeli de yüksek olan bir kenttir. Denizli’de ekonomik olarak tarımı yapılan **125 çeşit tarımsal** ürün bulunmaktadır. Denizli’den **62 ülkeye 96 çeşit tarım ürünü** ihraç edilmekte, bunlar arasında yaş ürünlerde başta sofralık üzüm olmak üzere, nar, ayva, şeftali, elma ve kiraz; kuru ürünlerde leblebi, kekik, ay çekirdeği, anason, kimyon, haşhaş, kuru üzüm vb. ürünler yer almaktadır. Denizli Türkiye’de üretilen, **kekik’in % 90’ını, çerezlik ayçiçeğin %15’ini, leblebinin % 80’ini** karşılamaktadır. Denizli **kekik** üretiminde dünya 1.si, **çerezlik ay çekirdeği ve haşhaş** üretiminde Türkiye 1.’si, **üzüm** üretiminde Türkiye 2.’si ve **süt** üretiminde Ege’nin 4. en büyük ve Türkiye’nin 9. en büyük üreticisidir.

Mitolojik bir meyve olan ve İnkalar tarafından yüzyıllarca tedavi amaçlı kullanılan **yer kirazı-altın çilek** Türkiye’de en fazla Denizli Çameli’nde yetişmektedir. Yine kırmızı kabuğu, koyu kırmızı daneleri, mayhoş tadıyla **gıda, içecek ve ilaç** sektöründe kullanılan **Hicaz narının** en çok üretildiği yerlerden biri Denizli’dir. Kentte, dünyada sadece Honaz yöresinde yetişen, tadı ve aroması ile farkını hemen hissettiren **Honaz Kirazı** gibi yöreye has tarım ürünleri de bulunmaktadır. Denizli olmayan kent, **su ürünleri yetiştiriciliği ve ihracatında** da yükseliştir. Denizli, su ürünleri yetiştiriciliğinde ülkenin önde gelen yerlerinden biri olup özellikle soğuk ve berrak suları ile dikkat çeken **Çameli** ilçesi başta olmak üzere kent su ürünleri yetiştiriciliği yatırımları için avantajlı bir konumdadır.

Denizli’de yer alan tarım arazilerinin ve diğer arazilerin dağılımı ise Tablo 18’de gösterilmektedir.

Tablo 18. Arazi Dağılımı

Arazi Cinsi	Miktarı (ha)	% Oranı
Tarım arazisi	376.738	32
Çayır mera arazisi	22.157	2
Orman ve fundalık arazi	565.788	47
Tarım dışı ve yerleşim alanı	222.117	19
Toplam	1.186.800	100

Kaynak: Denizli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2015.

Denizli’de ekonomik olarak tarımı yapılan 125 çeşit tarımsal ürün bulunmaktadır. Denizli’den 62 ülkeye 96 çeşit tarım ürünü ihraç edilmektedir. Denizli olmayan kent, üretim potansiyeli ile su ürünleri yetiştiriciliği yatırımları açısından da avantajlı durumdadır.

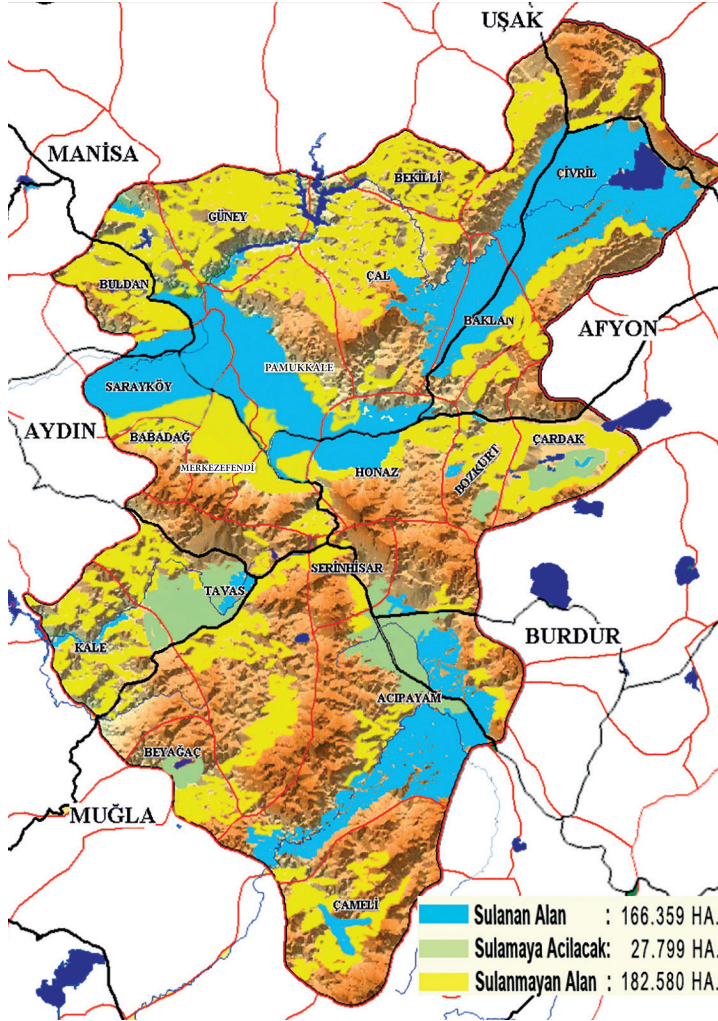
Şekil 5. Denizli İlçe Bazında Bitkisel Ürün Deseni

“
Denizli kekik üretiminde dünya 1.si, çerezlik ay çekirdeği ve haşhaş üretiminde Türkiye 1.'si, üzüm üretiminde Türkiye 2.'si ve süt üretiminde Ege'nin 4. en büyük ve Türkiye'nin 9. en büyük üreticisidir.
”

Kaynak: Denizli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2016.

Şekil 6. Denizli'nin Belli Başlı Ovaları ve Sulama Durumu

Kaynak: Denizli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2016.

“ *Başta yaş ürünlerde sofralık üzüm, nar, ayva, şeftali, elma, kiraz; kuru ürünlerde leblebi, kekik, ay çekirdeği, anason, kimyon, haşhaş, kuru üzüm vb. 96 çeşit tarım ürününün 62 ülkeye ihraç edildiği tarım ve tarımsal sanayi merkezidir.* ”

Denizli; *iyi tarım uygulamaları, organik tarım ve tarıma dayalı sanayiye yönelik yatırımlar için* coğrafi koşulları, geçiş bölgesi olması, iklim, toprak yapısı, su kaynakları açısından elverişli olup yatırımcılara bu alanda önemli avantajlar sunmaktadır.

Denizli'de Tarıma Yatırım Yapmak İçin 10 Neden

1. Ege-Akdeniz ve Orta Anadolu geçiş bölgesi iklim özelliklerine sahip farklı rakımlarda geniş ovaların bulunması ve toprak yapısı nedeniyle bir çok ürünün yetiştirilebilmesi,
2. Kentte zengin yeraltı ve yerüstü sulama kaynaklarının varlığı ve sulanabilen tarım alanlarının fazlalığı,
3. Kent genelinde toprak haritası ve potansiyel ürün deseninin belirlenmiş olması,
4. Türkiye'nin en geniş bağ alanlarına sahip 2. kenti olması; sofralık, kurutmalık ve şaraplık bir çok üzüm çeşidinin kolayca yetiştirilebilmesi,
5. Özellikle meyvecilik ve bağcılıkta ihracat potansiyeline sahip olması ve aynı zamanda kentin gümrük kapısı olması,
6. Seracılık için gerekli ısı enerjisinin kolayca sağlanabildiği geniş jeotermal alanlara ve seracılık için uygun iklim ve altyapıya sahip olması,
7. Hayvancılığın gelişmiş olması, et ve süt işleme tesisleri ile yem fabrikalarının bulunması,
8. Yetiştirilen ürünleri işleyecek tarımsal sanayi tesislerine sahip olması,
9. Gelişmiş ulaşım imkânları ile işgücüne sahip olması,
10. Tarımsal üretimi ve/veya tarıma dayalı sanayiye destekleyen Denizli Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) Denizli İl Koordinatörlüğü ve Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) gibi kurumların olması.

Kaynak: Denizli İli Tarımsal Yatırıma Rehberi, 2015.

SANAYİ ÜRETİM POTANSİYELİ

Denizli ekonomisi özellikle 1980'lerden sonra sanayileşme potansiyelini ortaya koyarak geçen süreçte bu potansiyeli geliştirip canlı tutarak **"Anadolu kaplanı"** olarak anılan Türkiye illerinden biri olarak sanayi altyapısını geliştirmiştir. Ticaret ve sanayi kültürü ve de girişimcilik yönü ile Türkiye ekonomisinde önemli bir yeri olan Denizli, ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi ile de Türkiye'nin önde gelen kentleri arasında sayılmaktadır.

Denizli'de iş kayıtlarına göre girişim sayıları TÜİK (2015) verileri kapsamında, imalat sanayinde 8.500; madencilik ve taş ocakçılığı sektöründe 159; su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetlerinde 137; elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ile dağıtımında ise 147 olarak gerçekleşmiştir.

“ Denizli, Türkiye'nin Anadolu kaplanı olarak adlandırılan kentlerindedir. ”

Tablo 19. Denizli Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı

Sektör	Sayı	Yüzde (%)
Tekstil&Konfeksiyon	1.350	42,99
Gıda	525	16,72
Madencilik	297	9,46
Orman Ürünleri	113	3,60
Makine İmalatı	37	1,18
Kimya	34	1,08
Kablo	17	0,54
Diğer Sektörler	767	24,43
Toplam	3.140	100

Kaynak: Denizli İl Bilim, Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü, 2016.

Rekabet gücü ile gelirinin daha yüksek oranda artırılabilmesi için Denizli'nin kaynaklarının düşük katma değer yaratan geleneksel sektörlerden yüksek katma değer yaratan sektörler yönüne yönlendirilmesi çalışmaları başlatılmış olup bu çalışmalara hız kazandırılması kentin potansiyelinin ortaya konulmasında büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda Denizli **orta-ileri teknoloji** ve **ileri teknoloji yatırımları** için yatırımcılarını beklemektedir. Denizli'de **teknik tekstil, savunma sanayi, kimyasal maddelerin üretimi, temiz üretim teknolojileri, bilgi teknolojileri, biyoteknoloji ve nanoteknoloji** alanlarında da faaliyet gösteren ve bilgi üreten kurum ile firmalar bulunmaktadır. Bununla birlikte söz konusu alanlarda var olan potansiyeli etkin kullanacak yeni yatırımlara da ihtiyaç duyulmaktadır.

Yabancı yatırımlar, yerli-yabancı ortaklığı, Türkiye'nin diğer illerinden olan yatırımlar dışında yerel yatırımlar da sürmektedir. Bu kapsamda, Denizli Sanayi Odası'nın 2016 yılı Nisan ayında açıklamış olduğu **11. Denizli Sanayisi Genel Görünüm Anketi** sonuçlarına göre; Şekil 7'den de görüleceği üzere 2016 yılı için mevcut işte ağırlık verilmesi planlanan yatırım alanlarında, teknoloji yenileme öncelikli olarak yer alırken ürün geliştirme, pazarlamaya yoğunlaşma ve verimliliği artırma da öne çıkan diğer alanlardandır.

Şekil 7. 2016 Yılında Mevcut İşte Ağırlık Verilmesi Planlanan Alanlar

Kaynak: Denizli Sanayi Odası, 2016
(Denizli Sanayisi Genel Görünüm Anketi Sonuçları).

ALTERNATİF TURİZM POTANSİYELİ

Antik çağlardan günümüze sağlık kenti misyonu üstlenen, doğal, tarihi, kültürel zenginlikleri ve geçmişten günümüze uzanan değerleri ile Denizli, alternatif turizm alanında önemli bir potansiyele sahiptir. 19 "Antik Kent"e ev sahipliği yapan Denizli, turizm anlamında daha çok sağlık, termal, kültür ve inanç turizmi ile eko-turizm alanlarında potansiyele sahiptir. Bununla birlikte eşsiz lezzette üzümleri ve dünyanın çeşitli ülkelerinden ödül alan şarapları ile bağcılık ve şarap tadım evlerine yönelik yatırımlar ile harekete geçirilebilecek bir potansiyeli de mevcuttur.

Denizli, özellikle dünyada marka haline gelmiş olan, UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan **Pamukkale ve Hierapolis (Kutsal Kent)** sayesinde turizm açısından henüz istenilen düzeyde kullanılmayan önemli bir potansiyele sahiptir. Dünyada eşi benzeri olmayan pamuksu görüntüsüyle doğal bir mucizeyi çağrıştıran, her yıl milyonlarca turisti ağırlayan, mitolojide tanrıçaların güzelleşmek için şifalı sularında yüzdüğü Pamukkale ile "**Tanrılar Diyarı**" olarak anılan pek çok Yunan tanrısının savaş ve entrikalarına sahne olduğu rivayet edilen Hierapolis cazibe merkezlerindedir. Hierapolis'teki 1800 yıllık Antik Tiyatro'nun sahne binasının restorasyonu tamamlanmış ve birçok etkinliğe ev sahipliği yapmaktadır.

Denizli, İncil'de adı geçen Hz. İsa'nın 12 havarisinden biri olan St. Philippus'un mezarının bulunduğu Hierapolis, İncil'de adı geçen ve ilk Hristiyanların yaşadığı kent olan Colossae ve "Tanrının gözleri" diye adlandırılan mozaiklerin bulunduğu Laodikya gibi tarihi değerleri ile inanç ve kültür turizmi açısından büyük bir potansiyele sahiptir.

Kent, Pamukkale'nin şifalı sularının yanı sıra Mısır Kraliçesi Cleopatra'nın yıkandığı ve çamur banyosu yaptığı rivayet edilen kaplıcalar olarak bilinen 5000 yıldır şifa kaynağı olan "**Kırmızı su**" diye de anılan **Karahayıt Kaplıcaları** ile de termal turizm açısından önem taşımaktadır. **Karahayıt kaplıcalarının** yanısıra **Sarayköy Babacık Kaplıcası**'ndan **Çizmeli (Yenice) Kaplıcaları** ile **Beylerli Kaplıcaları**'na, şifalı termal su ve çamurları ile sağlık ve güzellik sunan **Sarayköy Tekkeköy Termal Çamurları**'ndan **Gölemesli Çamur Kaplıcaları**'na uzanan şifalı termal su ve çeşitli dertlere iyi gelen çamur varlığı ile Denizli sağlık ve zindelik vadetmektedir. (Ayrıntı için bkz. *Bir Denizli Seyahati*) Başta, kültür, inanç ve termal turizm potansiyeli açısından öne çıkan Pamukkale ile termal su ve çamurun bulunduğu kaplıcaları içeren Karahayıt olmak üzere, Denizli'ye her yıl yaklaşık 2 milyon turist gelmektedir.

4 mevsim gezilebilen, medeniyetlere beşiklik eden eşsiz bir kent; Denizli.

Denizli’de turist yoğunluğunun mevsimlere göre dağılımında en yoğun dönem % 32 ile **Ekim-Aralık** dönemi iken, % 28.9 ile **Temmuz-Eylül**, % 24.5 ile **Nisan-Haziran** diğer yoğun dönemlerdir. Yoğunluğu en az olan dönem % 14.6 ile **Ocak-Mart** dönemi olmuştur. Pamukkale ve Karahayıt bölgelerinde ortalama 1,1 geceleme oranı mevcuttur. Kentteki termal turizm tesisleri ve sağlık kuruluşları vasıtasıyla bu sayı giderek artış göstermektedir.

“ Pamukkale Örenyeri’ni 2002 yılında ziyaret eden turist sayısı, 1 milyon 150 bin kişi iken 2015 yılında % 50 artışla 1 milyon 731 bin kişi olmuştur. Türkiye’nin 2015 yılında en fazla ziyaret edilen örenyeridir. ”

Tablo 20. Denizli’deki Konaklama Tesislerinin Oda ve Yatak Kapasiteleri

Tesisin Türü	Adedi	Oda	Yatak
Turizm İşletme Belgeli Tesisler	28	3.149	6.311
Belediye Belgeli Tesisler	209	4.999	10.737
Toplam	237	8.148	17.048

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2016.

Denizli, mevcut yatak kapasitesi ile yılda **4 milyondan fazla turisti** ağırlama potansiyeline sahiptir. Denizli’de ayrıca **4 adet** Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan işletme belgeli **toplam 2.410 kişi** kapasiteye sahip **yeme içme tesisinin** yanı sıra **31 adet A Grubu Seyahat Acentası** faaliyet göstermektedir. 2014 yılında Pamukkale Örenyeri’ni en çok **Rusya, Japonya, AB Ülkeleri ve Kore**’den **gelen turistler** ziyaret etmişlerdir. Dünyada eşi benzeri bulunmayan Pamukkale Örenyeri’ne 2014 yılında **Malezya, Endonezya, Hindistan ve Çin**’den gelen ziyaretçi sayılarında da artış gözlenmiştir. Dolayısıyla Pamukkale Hierapolis Örenyeri, **yılın 12 ayı** bütün dünya ülkelerinden **turist ağırlayan**, ülkemizin ve dünyanın en önemli **turizm cennetlerinin başında** gelmektedir.

“ Denizli, dört mevsim ayrı bir muhteşem manzara ile konuklarını selamlayan Işıklı, Kartal, Karagöl, Süleymaniye vb. birçok gölü; Pamukkale, Güney Şelalesi, Keloğlan ve Kaklık Mağaraları gibi doğal değerleri; Hierapolis, Tripolis ve Laodikya gibi antik kentleri; kış sporlarının vazgeçilmez adresi Bozdağ’ı; kenti kuşbakışı görme olanağı sunan Karcı ve Honaz Dağları; geçmişten günümüze dokumacılık kültürünün izlerini taşıyan Buldan, Kızılcaölük ve Babadağ’ı; bağ evleri, üzümleri ve pek çok ülkeye gönderilen şarapları ile meşhur Güney, Çal ve Bekilli’si; dalından koparılan ve ihraç edilen tarımsal ürünleri tadabileceğiniz, günlük yaşamına katılabileceğiniz köyleri ile pek çok alanda önemli bir alternatif turizm potansiyeli taşımaktadır. ”

YATIRIMLARIN DURUMU

Yabancı Yatırımcılar: Denizli’de yerel yatırımcıların yanı sıra yabancı yatırımcılar da yatırım yapmaktadır. Yabancı yatırımlar sayı olarak nispeten az gözükmele birlikte yatırımlar değer açısından incelendiğinde Denizli, Türkiye’nin önde gelen illeri arasında yer almaktadır. Bu durum, nitelikli işgücü, birikim ve altyapı gerektiren yabancı yatırımlar açısından kentin cazibesi ve potansiyelini ortaya koymaktadır. Denizli’de faaliyet gösteren **12 adet yabancı sermayeli yatırımcı firmaya** ilişkin bilgiler Tablo 21’de yer almaktadır.

Tablo 21. Yabancı Sermayeli Üretici Firmalar

Ünvanı	Ülke / Oran (%)
AEP Anadolu Etap Penkon Gıda ve Tarım Ürünleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.	İngiltere / 33
Arısu Gıda Dış Ticaret A.Ş.	Hollanda / 99
Denizli Sanayi Gazları Ticaret A.Ş.	Kuveyt / 100
Denizli Çimento Sanayii Türk A.Ş.	Hollanda / 50
Eke-Fence Metal Sanayi ve Ticaret A.Ş.	İtalya / 9
Europtec Cam Sanayi ve Ticaret A.Ş.	İsviçre / 100
Fimapro Turbo Kompresör ve Makina Sanayi A.Ş.	Almanya / 51
Konfrut Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş.	Almanya / 69
Likya Minerals Madencilik Sanayi ve Ticaret LTD.ŞTİ.	İsveç / 50
Linde Gaz A.Ş.	Almanya / 100
Sofidel Kağıt Sanayi ve Ticaret A.Ş.	İtalya / 100
Türk Maden A.Ş.	Finlandiya / 98,73

Kaynak: TOBB, 2016.

Denizli'deki Özel Sektör ve Kamu Yatırımlarından Örnekler;

- ✓ **Enerji Yatırımı** - RWE & Turcas Denizli Doğalgaz Santrali,
- ✓ **Enerji Yatırımı** - Greeneco Jeotermal Enerji Santrali; Zorlu Enerji Kızıldere 2 Jeotermal Enerji Santrali,
- ✓ **Enerji Yatırımı** - Adıgüzel Barajı ve Hidroelektrik Santrali (HES),
- ✓ **Enerji Yatırımı** - Serinhisar Ayaz Köyü Güneş Tarlası,
- ✓ **İleri Teknoloji Yatırımı** - İleri teknoloji ürünü cam üreten Europtec Glass And Polymer Technologies Firması Yatırımı,
- ✓ **Alternatif Turizm Yatırımı** - Denizli Büyükşehir Belediyesi Bağbaşı Zeytin Yaylası Teleferik Projesi,
- ✓ **Alternatif Turizm Yatırımı** - Tavas Bozdağ Kış Sporları Merkezi Çalışmaları (Batı Anadolu'nun En Büyük Kayak Merkezi olması planlanmakta olup önemli ölçüde tamamlanmıştır.),
- ✓ **Konaklamalı Tesis Yatırımı** - Kültür ve Turizm Bakanlığından yatırım belgeli 1.102 oda 2.262 yatak kapasiteli 16 adet konaklamalı tesis yapımı (devam etmekte),
- ✓ **Tarımsal Sulama Yatırımı** - Büyük Menderes-Cindere Projesi, (Karakteristiği: Depolama: 82 hm³; Sulama: 2.500 ha),
- ✓ **Eğitim Altyapısı** - Pamukkale Üniversitesi Kampüs Altyapısı Geliştirme Projesi,
- ✓ **Ulaştırma Yatırımı** - Denizli-Antalya Bölünmüş Yol Projesi (78 km),
- ✓ **Spor Tesisleri Yatırımı** - Kayıhan yüzme havuzunun (tamamlandı) yanı sıra İncilipınar, Dokuzkavaklar ve Karahasanlı olmak üzere merkezde 3 adet; Acipayam, Çivril, Honaz ve Tavas ilçelerinde de birer adet yüzme havuzu yapılması ile spor altyapısının geliştirilmesine dair projeler,
- ✓ **Çevre Projesi Yatırımı** - Ajansımız 2014 Çevre Mali Destek Programı kapsamında çevresel sürdürülebilirliği sağlamak üzere bölgemizde çevre kirliliğinin azaltılması, atıklardan yeni ürün ve enerji üretilmesi ile katma değer artırılması amaçlı değerlendirme sonrası başarılı bulunan pek çok projeyi desteklemiştir. Desteklenen projelere; Tan Tekstil firmasının yürüttüğü kaynağında kostik dönüşümü ile su, tuz ve alkali geri kazanımı ve hammadde kullanımının azaltılması konulu proje ile Er-Bakır firmasının yürüttüğü emülsiyon buharı ve bakır tozlarının filtrasyonu konulu proje örnek olarak gösterilebilir.

Denizli; girişimcilik kültürü, ticari, sanayi alanındaki bilgi, tecrübe birikimi ve altyapısı ile ileri teknoloji, bilgi teknolojisi ve temiz üretim teknolojileri yatırımları için hazırdır.

BANKACILIK

Denizli’de gelişmekte olan sektörler arasında, bankacılık ve finans da yer almaktadır. Kentte, 31.12.2014 tarihi itibarıyla kamusal sermayeli bankaların şube sayısı 51’dir. Özel Sermayeli Bankaların da şube sayısı toplamı 70 olup bunların dışında toplam 27 adet yabancı banka şubesi mevcuttur. Denizli’deki toplam şube sayısı 148’dir.

Tablo 22. Bankalarca Denizli’de Kullandırılan Sektörel Krediler (Bin TL)

Sektör	2012	2013	2014	2015
Enerji	948.953	2.067.484	4.063.790	6.522.370
Tekstil ve Tekstil Ürünleri	1.093.213	1.671.345	1.946.525	2.429.085
Metal ve İşlenmiş Maden	700.718	1.101.285	1.339.475	1.359.452
Ziraat ve Balıkçılık	560.903	568.454	750.801	1.078.653
İnşaat	135.808	271.379	504.040	747.476
Gıda Meşrubat ve Tütün	272.354	375.333	459.559	602.289
Turizm	44.437	60.793	71.399	99.360

Kaynak: BDDK, 2016.

Denizli’de bankalarca 2012-2015 döneminde kredi kullandırılan başlıca sektörlerle ilişkin bilgiler Tablo 22’de yer almaktadır. Bankalarca kullandırılan kredinin büyüklüğüne göre son 4 yıllık dönemde, enerji sektörü büyük bir artış ile lider konumuna ulaşmıştır. Diğer tüm sektörlerde kullandırılan krediler incelendiğinde, sektörel kredi kullanımının genel olarak arttığı görülmektedir. Enerji sektöründeki hızlı artış sebebiyle diğer tüm sektörlerin, kullandırılan toplam kredilerdeki oranı ise azalmıştır.

Tablo 23. Denizli’de Farklı Kentler ile Karşılaştırmalı Mevduat Dağılımı

Sıra No.	İller	Mevduat (Bin TL)		2010-2014 Değişme (%)
		2010	2014	
1	İstanbul	255.194.946	490.469.324	92,2
2	Ankara	97.029.426	148.987.787	53,5
3	İzmir	33.120.539	54.740.787	65,3
4	Antalya	13.607.836	26.915.433	97,8
5	Bursa	13.873.634	23.869.252	72,0
6	Kocaeli	8.171.860	15.793.121	93,3
7	Adana	9.583.175	15.729.966	64,1
8	Muğla	6.456.191	11.740.420	81,8
11	Denizli	5.106.030	9.511.882	86,3
12	Kayseri	5.372.624	9.275.706	72,6
15	Aydın	4.907.059	8.557.513	74,4

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2015.

DENİZLİ'DE TEŞVİKLER, DİĞER FİNANSMAN KAYNAKLARI VE İŞ KURMA

TEŞVİKLER VE DİĞER FİNANSMAN KAYNAKLARI

Yatırımlarda Devlet Yardımları (Teşvikler)

2012 yılında yatırımlarda devlet yardımlarına ilişkin karar ve uygulama tebliği çerçevesinde turizm sektörüne yönelik önemli teşvikler bulunmaktadır. Söz konusu destekler kapsamında **Türkiye’de** 6 bölge için sektörler, asgari yatırım tutarları ve destek tür ile oranları belirlenmiştir.

Denizli 2. Bölgede yer almaktadır. Yatırım yeri, sektör ve öncelikli yatırım alanları kapsamında bölge ölçeği değişebilmektedir.

Denizli’ye verilen teşvik belgelerinin yatırım tutarı 2014 yılında 818 Milyon TL iken bu tutar 2015 yılında **% 30,44** artarak 1.067 Milyon TL olmuştur. Teşvik belgeli yatırımlardaki istihdam sayısı 2014 yılında 818 iken bu rakam 2015 yılında % 9,29 artarak 894 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 24. Denizli’ye Verilen Yatırım Teşvik Belgeleri Yıllık Değişimi

Yıl	Belge Sayısı	Yatırım Tutarı (Milyon TL)	İstihdam (kişi)
2009	29	134	1.217
2010	60	1.926	1.445
2011	65	940	1.693
2012	69	409	1.806
2013	96	715	1.900
2014	61	815	799
2015	62	1.067	894

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2015.

→ Genel Teşvik Uygulamaları

Genel teşvik uygulamaları kapsamında; gümrük vergisi muafiyeti ve Katma Değer Vergisi (KDV) istisnasından yararlanılabilmektedir. Denizli için genel teşvik başvurularında asgari yatırım tutarı **1 Milyon TL**’dir.

→ Bölgesel Teşvik Uygulamaları

Bölgesel teşvik unsurları 2. Bölge için, KDV İstisnası, Gümrük Vergisi Muafiyeti, Vergi İndirimi, Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği ve Yatırım Yeri Tahsisi’dir.

Tablo 25. Denizli İlinde Bölgesel Teşvik Kalemleri

Denizli İlinde Bölgesel Teşvik Unsurları	OSB Dışı	OSB veya Endüstri Bölgesi (İmalat Sanayine Yönelik Yatırımlar)	Öncelikli Yatırımlar
	(Bölge II)	(Bölge III)	(Bölge V)
KDV İstisnası	Var	Var	Var
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Var	Var	Var
Yatırım Yeri Tahsisi	Var	Var	Var
Faiz Desteği	Yok	TL: 3 Puan	TL: 5 Puan
		Döviz: 1 Puan	Döviz: 2 Puan
		Azami: 500 Bin TL	Azami: 700 Bin TL
Yıllık Vergi İndirim Oranı (%)	55	60	80
Vergi İndirimi Yatırıma Katkı Oranı (%)	20	25	40
Sigorta Primi İşveren His. Desteği	3 YIL	5 YIL	7 YIL
Sigorta Primi İşveren His. Desteğinin Sabit Yatırım Tutarına Oranı %	15	20	35

Not: Hesaplanacak yatırıma katkı tutarına mahsuben, gerçekleştirilen yatırım harcaması tutarını aşmamak ve toplam yatırıma katkı tutarının % 80'ini geçmemek üzere yatırım döneminde yatırımcının diğer faaliyetlerinden elde edilen kazançlarına indirimli gelir veya kurumlar vergisi uygulanabilmektedir.

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2016.

Tablo 26. Denizli İlinde Bölgesel Teşvik Kalemleri

Sektör Kodu	US-97 Kodu	Bölgesel Teşviklerden Yararlanacak Sektörler	Asgari Yatırım Tutarı veya Kapasitesi (2. Bölge)
1	0121, 0122.2	Entegre damızlık hayvancılık yatırımları dahil olmak üzere entegre hayvancılık yatırımları (dipnot 5'te belirtilen asgari kapasite şartlarına uymayan yatırımlar hariç)	1 Milyon TL
2	0500.004	Su ürünleri yetiştiriciliği (balık yavrusu ve yumurtası üretimi dahil)	1 Milyon TL
3	15	Gıda ürünleri ve içecek imalatı (dip not 6'da belirtilen yatırım konuları hariç)	2 Milyon TL
4	17	Tekstil ürünleri imalatı (dip not 8'de belirtilen şartları sağlamayan iplik ve dokuma yatırımları hariç)	Tekstilin aprelenmesi yatırımları için 10 Milyon TL, diğer yatırım konularında 2 Milyon TL
6	19	Derinin tabaklanması ve işlenmesi	1 Milyon TL
9	20	Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç), hasır ve buna benzer örülerek yapılan maddelerin imalatı	3 Milyon TL
10	21	Kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	10 Milyon TL
20	26 (2693.2, 2694.1, 2695.1, 2695.3, 2695.4, 2610.2.03.01 hariç)	Metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (fırınlanmış kilden, kiremit, biriket, tuğla ve inşaat malzemeleri, çimento, inşaat amaçlı beton ürünleri, hazır beton, harç, çok katlı yalıtım camları hariç)	3 Milyon TL
27	2720, 273	Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi, metal döküm sanayi	3 Milyon TL
28	28	Metal eşya	3 Milyon TL
30	29	Makine ve teçhizat imalatı	3 Milyon TL
32	30	Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı	3 Milyon TL
33	31	Elektrikli makine ve cihazları imalatı	3 Milyon TL
34	32	Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı	3 Milyon TL

35	33	Tıbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı	1 Milyon TL
36	34	Motorlu kara taşıtı ve yan sanayi	Motorlu kara taşıtlarında yatırım tutarı 50 Milyon TL; motorlu kara taşıtları yan sanayinde yatırım tutarı 3 Milyon TL
38	3591 ve 3592	Motosiklet ve bisiklet üretimi	3 Milyon TL
39	361	Mobilya imalatı (sadece metal ve plastikten imal edilenler hariç)	3 Milyon TL
41	5510.1.01, 5510.2.01,5510.3.02, 5510.5.02, 5510.5.04	Oteller	3 yıldız ve üzeri
42	5510.3.01	Öğrenci yurtları	100 öğrenci
43	6302.0.01	Soğuk hava deposu hizmetleri	1.000 metrekare
44	6302.0.03	Lisanslı depoculuk	2 Milyon TL
45	80 (809 hariç)	Eğitim hizmetleri (okul öncesi eğitim hizmetleri dahil, yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri hariç)	1 Milyon TL
46	8511.0.01-05, 8511.0.99,8531.0.01-03	Hastane yatırımı, huzurevi	Hastane: 1 Milyon TL Huzurevi: 100 kişi
47		Akıllı çok fonksiyonlu teknik tekstil	1 Milyon TL
48		Atık geri kazanım veya bertaraf tesisleri	1 Milyon TL
50		Seracılık	40 dekar

Not: Denizli'de gerçekleştirilecek OECD teknoloji yoğunluk tanımına göre orta-yüksek teknolojili sanayi sınıfında yer alan ürünlerden, Bakanlar Kurulu Kararının Ek-6 kısmında belirtilenlerin üretimine yönelik yatırımlar **4. bölgede** uygulanan bölgesel desteklerden yararlanabilmektedir.

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2016.

→ Öncelikli Yatırım Konuları Kapsamındaki Teşvikler

Bakanlar Kurulu Kararının öncelikli yatırım konuları başlıklı 17. Maddesi çerçevesinde öncelikli yatırım konuları kapsamında **Denizli 2. Bölgede yer almasına rağmen 5. Bölgede** uygulanan bölgesel teşviklerden yararlanabilmektedir.

2. Bölge için verilen KDV İstisnası, Gümrük Vergisi Muafiyeti, Vergi İndirimi, Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği, Yatırım Yeri Tahsis desteğinin yanı sıra faiz desteğinden de yararlanabilmekte olup, destekler için yararlanacağı oran
5. Bölgedeki oranlar olmaktadır.

Tablo 27. Denizli’de Yapılabilecek Öncelikli Yatırım Alanlarına Örnekler

Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde veya termal turizm konusunda bölgesel desteklerden yararlanabilecek nitelikteki turizm konaklama yatırımları.	Asgari ellibin metrekare kapalı alana sahip uluslararası fuar yatırımları (konaklama ve alışveriş merkezi üniteleri hariç).
Savunma Sanayii Müsteşarlığından alınacak proje onayına istinaden gerçekleştirilecek savunma alanındaki yatırımlar.	Test merkezleri, rüzgar tüneli ve bu mahiyetteki yatırımlar (otomotiv, uzay veya savunma sanayine yönelik olanlar).
Maden istihraç yatırımları ve/veya maden işleme yatırımları.	Elektrik üretimi yatırımları (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından düzenlenen geçerli bir maden işletme ruhsatı ve izni kapsamında 3213 sayılı Maden Kanununun 2nci maddesinin 4-b grubunda yer alan madenlerin girdi olarak kullanıldığı).
Atık ısı kaynaklı olarak, bir tesisteki atık ısıdan geri kazanım yolu ile elektrik üretimine yönelik yatırımlar (doğal gazla dayalı elektrik üretim tesisleri hariç).	
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TÜBİTAK ve KOSGEB tarafından desteklenen AR-GE projeleri neticesinde geliştirilen ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar.	Özel sektör tarafından gerçekleştirilecek olan, kreş ve gündüz bakımevleri ile okul öncesi eğitim, ilkökul, ortaokul ve lise eğitim yatırımları.
Motorlu kara taşıtları ana sanayinde gerçekleştirilecek asgari 300 milyon TL tutarındaki yatırımlar ve asgari 75 milyon TL tutarındaki motor yatırımları ile asgari 20 milyon TL tutarındaki motor aksamaları, aktarma organları/aksamları ve otomotiv elektroniğine yönelik yatırımlar.	Asgari 50 Milyon TL tutarındaki, sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) yatırımları ve yer altı doğal gaz depolama yatırımları.
Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) teknoloji yoğunluk tanımına göre yüksek teknolojlili sanayi sınıfında yer alan ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar (US97 Kodu: 2423, 30, 32, 33, 353).	Karbon elyaf üretimine veya karbon elyaf üretimi ile birlikte olmak kaydıyla karbon elyaftan mamul kompozit malzeme üretimine yönelik yatırımlar.
Direk soğutmalı slab döküm ve sıcak haddeleme yöntemi ile alüminyum yassı mamül üretimine yönelik entegre yatırımlar.	Yenilenebilir enerji yatırımlarına yönelik türbin ve jeneratör imalatı ile rüzgar enerjisi üretiminde kullanılan kanat imalatı yatırımları.

Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2016.

→ Diğer Destek Programları

- ✓ Güney Ege Kalkınma Ajansı Destekleri <http://geka.gov.tr/>
- ✓ Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Destekleri <http://www.tarim.gov.tr/>
- ✓ Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) Destekleri <https://www.tkd.gov.tr/>
- ✓ Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri <http://www.sanayi.gov.tr/>
- ✓ KOSGEB Destekleri <http://www.kosgeb.gov.tr/>
- ✓ TÜBİTAK Destekleri <https://www.tubitak.gov.tr/tr>
- ✓ Ekonomi Bakanlığı Destekleri <http://www.ekonomi.gov.tr/>
- ✓ Avrupa Birliği Destekleri <http://www.ab.gov.tr/>
- ✓ Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı <http://www.tr.undp.org/>
- ✓ Büyükelçilik ve Vakıf Destekleri
- ✓ Dünya Bankası Kredileri
- ✓ Banka Kredileri

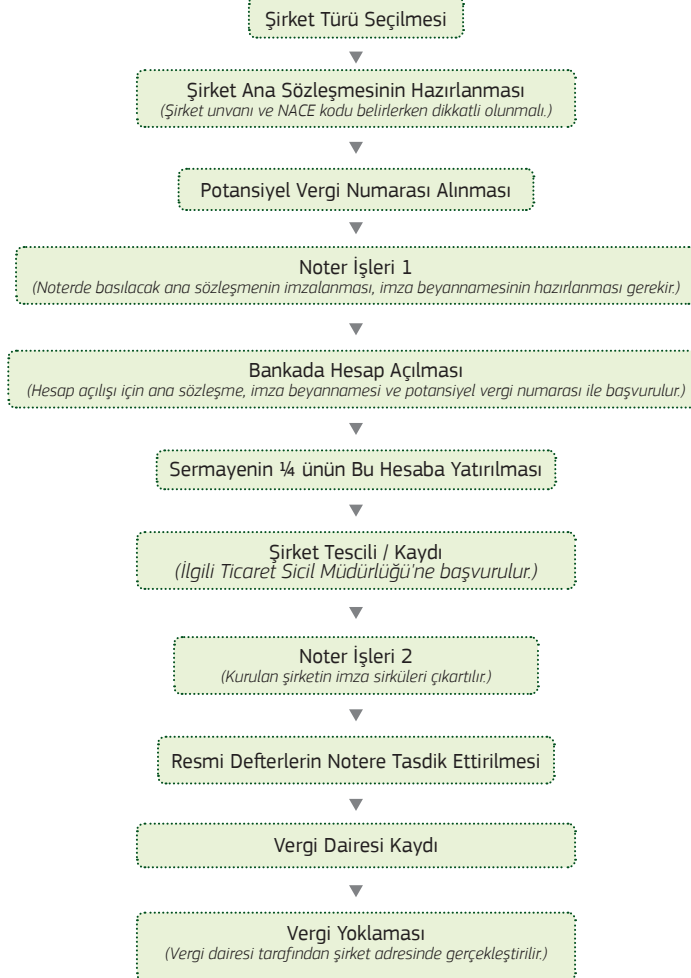
Not: Ajansımızın destekleri ve diğer destekler hakkında bilgi almak üzere Denizli Yatırım Destek Ofisi'ne başvurabilirsiniz.

DENİZLİ'DE İŞ KURMA ADIMLARI VE ŞİRKET TÜRLERİ

ŞİRKET KURULUŞU İŞLEM BASAMAKLARI

Şirket kurma süreci, şirket türüne göre farklılaşsa da genel aşamaları şöyle gösterilebilir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre ticaret şirketi türleri şöyledir:

- ✓ Anonim şirket
- ✓ Limited şirket
- ✓ Komandit şirket
- ✓ Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket
- ✓ Kollektif şirket
- ✓ Kooperatif şirket

Kanunda, kollektif ve komandit şirket şahıs şirketi; anonim şirket, limited şirket ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket ise sermaye şirketi kapsamında değerlendirilmektedir.

Şirket kurma işlemlerinde ilk aşama şirket türüne karar vermektir. Her şirket tipinin getirdiği sorumluluklar ve avantajlar kendine özgüdür. Girişimci ya da yatırımcı çalışacağı faaliyet alanını, kurulacak şirketin yönetim yapısı, ortaklık yapısı, sermaye yapısı gibi özelliklerini değerlendirerek kendine en uygun şirket tipini seçmelidir. Şirket tipinin seçimi ve şirket kurma sürecinde mali müşavirlik gibi teknik uzmanlık desteği alınması alternatif olarak değerlendirilebilir.

Bu şirket türlerinin temel ayırıcı özellikleri ve kuruluş süreçleri aşağıda sunulmaktadır:

Anonim Şirket

Anonim şirket, sermayesi belirli ve paylara bölünmüş olan, borçlarından dolayı yalnız malvarlığıyla sorumlu bulunan şirkettir. Pay sahipleri, sadece taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile ve şirkete karşı sorumludur. Asgari sermaye gereksinimi 50.000 TL'dir.

Türkçe olarak tespit edilmesi gereken unvanlarında Anonim Şirket ibaresinin bulunması zorunludur.

→ Kuruluşu

- 1) Dilekçe (Şirket yönetim kurulu veya temsile yetkili üyeler tarafından imzalanmalı, vekâleten imzalanmış ise vekaletin aslı veya onaylı sureti eklenmeli, Şirketin bağlı olacağı vergi dairesi belirtilmeli, ekindeki evrak dökümünü içermelidir.)
- 2) 3 sayfadan oluşan Kuruluş bildirim formu (ilgili yerler doldurularak yetkili tarafından imzalanmalıdır - 3 nüsha, yabancı sermaye var ise 4 nüsha)
- 3) Mersis üzerinde hazırlanmış noter tasdikli esas sözleşme (3 nüsha) (İmza kontrolü için bir nüshası ıslak imzalı olmalıdır.)
- 4) Yetkililerin şirket unvanı altında imza beyannamesi (2 nüsha)
- 5) Kurucular tarafından imzalanmış kurucular beyanı
- 6) Pay bedellerinin bankaya yatırıldığını gösteren banka mektubu (Şirket sermayesinin tamamının yahut bir kısmının nakden taahhüt edilmesi halinde, nakden taahhüt edilen payların itibari değerinin en az $\frac{1}{4}$ 'ünün tescilden önce, kalan kısmının ise şirketin tescilini izleyen yirmidört ay içinde ödenmesi gerekmektedir.)
- 7) Sermayenin on binde dördünün Rekabet Kurumu'nun bir devlet bankasındaki hesabına yatırıldığını gösteren tahsil edildi kaşeli ve imzalı banka dekontu
- 8) Oda kayıt beyannamesi (Yetkililerce imzalanmalı, ortakların resimleri bulunmalıdır)
- 9) Şirkete konulan aynı sermaye ile kuruluş sırasında devralınacak işletmeler ve ayınların değerinin tespitine ilişkin mahkemece atanan bilirkişi tarafından hazırlanmış değerlemeye ilişkin bilirkişi raporu ile mahkemenin bilirkişi atama yazısının aslı veya onaylı suretleri
- 10) Konulan aynı sermaye üzerinde herhangi bir sınırlamanın olmadığına dair ilgili sicilden alınacak yazı aslı
- 11) Aynı sermaye olarak konulan taşınmazın, fikri mülkiyet haklarının ve ayınların kayıtlı buldukları sicillere şerh verildiğini gösteren belge aslı
- 12) Ayın ve işletmelerin devir alınmasına ilişkin olanlar da dahil olmak üzere, kurulmakta olan şirket ile kurucular ve diğer kişilerle yapılan ve kuruluşla ilgili olan sözleşmeler.
- 13) Kuruluşu Bakanlık veya diğer resmi kurumların iznine veya uygun görüşüne tabi olan şirketler için bu izin veya uygun görüş yazı aslı
- 14) Pay sahipleri dışından seçilen yönetim kurulu üyelerinin, görevi kabul ettiklerine dair imzalı belge (noter onaylı)
- 15) Tüzel kişinin yönetim kuruluna seçilmesi halinde, tüzel kişi ile birlikte ve tüzel kişi adına, kendisi tarafından belirlenen gerçek kişinin adı-soyadı, adresi, uyruğu ve T.C. Kimlik numarasını içerecek şekilde alınmış tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin yetkili organ kararı (noter onaylı)
- 16) Reşit olmayan şirket ortağının anne ve babasının ya da anne/babadan herhangi birisinin şirkete ortak olması halinde reşit olmayan ortak için mahkemeden alınmış kayyum atama kararı
- 17) TTK hükümleri ve sair mevzuat gereğince unvanın tüm Türkiye çapında korunmasını sağlamak amacıyla Mersis sayfasından sorgulama yapılmalıdır. Mersis sayfasından sorgulama yapmak için öncelikle mersis.gumrukticaret.gov.tr adresinden sisteme üye olunmalıdır.

Limited Şirket

Limited şirket, en az bir ortak (gerçek veya tüzel kişi) tarafından bir ticaret ünvanı altında kurulan, esas sermayesi belirli olan, bu sermayenin esas sermaye payları toplamından oluştuğu şirkettir. Asgari sermaye gereksinimi 10.000 TL'dir.

Türkçe olarak tespit edilmesi gereken unvanlarında Limited Şirket ibaresinin bulunması ve faaliyet konusunun gösterilmesi zorunludur. Ortakların koyacakları sermayenin en az 25 TL ve katları olması gerekmektedir.

→ Kuruluşu

- 1) Dilekçe (Şirket müdürlerinin tamamı tarafından imzalanmalı, vekâleten imzalanmış ise vekaletin aslı veya onaylı sureti eklenmeli, Şirketin bağlı olacağı vergi dairesi belirtilmeli, ekindeki evrak dökümünü içermelidir.)
- 2) Kuruluş bildirim formu (ilgili yerler doldurularak yetkili tarafından imzalanmalıdır - 3 nüsha, yabancı ortak var ise 4 nüsha)
- 3) Mersis üzerinde hazırlanmış noter tasdikli şirket sözleşmesi (3 nüsha) (imza kontrolü için bir nüshası ıslak imzalı olmalıdır.)
- 4) Müdürlerin şirket ünvanı altında imza beyannamesi (2 nüsha)
- 5) Kurucular tarafından imzalanmış kurucular beyanı
- 6) Ortak olmayan müdürler için görevin kabul edildiğine dair imzalı belge (noter onaylı)
- 7) Tüzel kişinin müdürlüğe seçilmesi halinde, tüzel kişi adına ve tüzel kişi tarafından belirlenen gerçek kişinin adı-soyadı, adresi, uyruğu ve T.C. kimlik numarasını içerecek şekilde alınmış yetkili organ kararı (noter onaylı)
- 8) Müdürün ortaklar dışından atanan yabancı uyruklu tüzel kişi olması halinde, tüzel kişinin güncel sicil kayıtlarını içeren belge (Bu belgenin, şirketin tabii bulunduğu ülkedeki

noterler tarafından ve o ülkedeki Türk Konsoloslugu veya Türkiye'deki Dışişleri Bakanlığı tarafından ya da Yabancı Resmi Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesi hükümlerine göre onaylanmış ve bunların noterden onaylı Türkçe çevirilerinin de yaptırılmış olması gerekir.)

9) Pay bedellerinin bankaya yatırıldığını gösteren banka mektubu (Şirket sermayesinin tamamının yahut bir kısmının nakden taahhüt edilmesi halinde, nakden taahhüt edilen payların itibari değerinin en az $\frac{1}{4}$ 'ünün tescilden önce, kalan kısmının ise şirketin tescilini izleyen yirmidört ay içinde ödenmesi gerekmektedir.)

10) Sermayenin on binde dördünün Rekabet Kurumu'nun bir devlet bankasındaki hesabına yatırıldığını gösteren tahsil edildi kaşeli ve imzalı banka dekontu

11) Oda kayıt beyannamesi (Yetkililerce imzalanmalı, ortakların resimleri bulunmalıdır)

12) Konulan aynı sermaye ile kuruluş sırasında devralınacak işletmeler ve ayınların değerinin tespitine ilişkin mahkemece atanan bilirkişiler tarafından hazırlanmış değerlemeye ilişkin bilirkişi raporu ile mahkemenin bilirkişi atama yazısının aslı veya onaylı suretleri

13) Konulan aynı sermaye üzerinde herhangi bir sınırlamanın olmadığına dair ilgili sicilden alınacak yazı

14) Aynı sermaye olarak konulan taşınmazın, fikri mülkiyet haklarının ve diğer ayınların kayıtlı buldukları sicillere şerh verildiğini gösteren belge aslı

15) Reşit olmayan şirket ortağının anne ve babasının ya da anne/babadan herhangi birisinin şirkete ortak olması halinde reşit olmayan ortak için mahkemeden alınmış kayyum atama kararı

16) Kurulacak şirketin kurucuları arasında belediyeler

ve diğer mahalli idareler ile bunların kurdukları birliklerin bulunması halinde bu kuruluşların iştirakine izin veren Bakanlar Kurulu Kararının bir örneği

17) Kurulmakta olan şirket ile kurucular ve diğer kişilerle yapılan ve kuruluşla ilgili olan sözleşmeler

18) TTK hükümleri ve sair mevzuat gereğince unvanın tüm Türkiye çapında korunmasını sağlamak amacıyla Mersis sayfasından sorgulama yapılmalıdır. Mersis sayfasından sorgulama yapmak için öncelikle mersis.gumrukticaret.gov.tr adresinden sisteme üye olunmalıdır.

Komandit Şirket

Komandit şirketler ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek amacıyla kurulmuş şirketlerdir. Bazı ortakların (komanditer) sorumluluğu belirli bir sermaye ile sınırlıyken, bazı ortakların (komandite) sorumluluğu sınırsızdır. Tüzel kişiler yalnızca komanditer ortak olabilmektedir ve komandit şirketlerin asgari sermaye zorunluluğu bulunmamaktadır.

→ Kuruluşu

1) Dilekçe (Şirket imza yetkilisi tarafından imzalanmalı, vekâleten imzalanmış ise vekâletin aslı veya onaylı sureti eklenmeli, Şirketin bağlı olacağı vergi dairesi belirtilmeli, ekindeki evrak dökümünü içermelidir.)

2) Kuruluş bildirim formu ilgili yerler doldurularak yetkili tarafından imzalanmalıdır. (3 nüsha, yabancı ortak varsa 4 nüsha)

3) Oda Kayıt Beyannamesi (Yetkililerce imzalanmalı, ortakların resimleri bulunmalıdır)

4) Mersis üzerinde hazırlanmış, kurucular tarafından imzalanmış ve imzaları noter onaylı şirket sözleşmesi (3 nüsha) (İmza kontrolü için bir nüshası ıslak imzalı olmalıdır.)

5) Şirketi temsil ve ilzama yetkili olanların şirket unvanı altında atacakları imzaların noter onaylı bir örneği

6) Komanditer ortağın aynı sermaye koymuş olması halinde; konulan ayınların değerinin tespitine ilişkin mahkemece atanmış bilirkişi tarafından hazırlanmış değerlendirme raporu ve bilirkişi atama yazısı

7) Konulan aynı sermaye üzerinde herhangi bir sınırlamanın olmadığına dair ilgili sicilden alınacak yazı

8) Aynı sermaye olarak konulan taşınmaz, fikri mülkiyet hakları ve diğer değerlerin kayıtlı buldukları sicillere şerh verildiğini gösteren belge

Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket

“Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket, sermayesi paylara bölünen ve ortaklarından bir veya birkaçı şirket alacaklılarına karşı bir kolektif şirket ortağı, diğerleri bir anonim şirket pay sahibi gibi sorumlu olan şirkettir. Sermaye, paylara bölünmeksizin sermayesi sadece birden çok komanditerin sermayeye katılma oranlarını göstermek amacıyla kısımlara ayrılmış bulunuyorsa komandit şirket hükümleri uygulanır.” (6102 sayılı TTK, Madde 564’ün 1. fıkrası)

“Esas sözleşme yazılı şekilde düzenlenir, kurucularla komandite ortakların tümü tarafından imzalanır; imzaların noterce onaylanması gerekir.” (6102 sayılı TTK, Madde 566’nın 1. fıkrası)

En az beş kişinin kurucu olması gerekir. Kurucuların en az birisi komandite ortak olmalıdır. Kuruluşta anonim şirketlere uygulanan hükümler geçerlidir.

Kollektif Şirket

Kollektif şirketler, ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek amacıyla kurulmuş olup hiçbir ortağın sorumluluğu şirket alacaklılarına karşı sınırlanmamıştır. Kollektif şirketlerde asgari sermaye zorunluluğu bulunmayıp, yalnız gerçek kişiler ortak olabilmektedir. Ortakların birbirleriyle olan ilişkilerinin düzenlenmesinde sözleşme serbestisi geçerlidir.

→ Kuruluşu

- 1) Dilekçe (Kurucuların tamamı tarafından imzalanmalı, vekâleten imzalanmış ise vekâletin aslı veya onaylı sureti eklenmeli, Şirketin bağlı olacağı vergi dairesi belirtilmeli, ekindeki evrak dökümünü içermelidir.
- 2) Kuruluş bildirim formu (ilgili yerler doldurularak yetkili tarafından imzalanmalıdır - 3 nüsha)
- 3) Oda kayıt beyannamesi (Yetkililerce imzalanmalı ortakların resimleri bulunmalıdır)
- 4) Mersis üzerinde hazırlanmış, tüm ortaklarca imzalanmış ve imzaları noter onaylı şirket sözleşmesi. (3 nüsha) İmza kontrolü için bir nüshası ıslak imzalı olmalıdır.
- 5) Şirket yetkililerinin şirket unvanı altında düzenlenmiş imza beyannameleri (2 nüsha)
- 6) Kollektif şirket serbest bölgede kuruluyor ise Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğünden alınan izin yazısının aslı veya noter onaylı sureti (1 nüsha)
- 7) Oda kayıt beyannamesi (Yetkililerce imzalanmalı, ortakların fotoğrafları bulunmalıdır.)

Kooperatif Şirket

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda (yeni kanun) kooperatif şirketin kuruluşu, sermayesi, yönetimi, vb. konularda kanun hükmü bulunmamaktadır. Bunun nedeni, kooperatif şirketin 24/04/1969 tarihinde kabul edilen ve 10/05/1969 tarihinde yürürlüğe giren 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre kuruluş, yönetim ve tasfiye işlemlerinin yapılmasıdır.

"Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllere kooperatif denir." (1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, Madde 1)

Bir kooperatif, en az yedi ortak tarafından kurulur. Tanımda da belirtildiği üzere, sermayesi ve ortaklık yapısı değişebilir. En az ya da en çok sermaye şartı yoktur.

Kamu ve özel hukuk tüzel kişileri, amaçları bakımından ilgilendikleri kooperatiflerin kuruluşlarına yardımcı olur, önderlik eder ve ortak olabilirler." (1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, Madde 9)

→ Kuruluşu

- 1) Kurucu ortakların bir araya gelmesi (en az yedi)
- 2) Ana sözleşmenin hazırlanması, imzalanması ve tasdiki

Kooperatif kuruluş başvuruları Kooperatif Bilgi Sistemi (KOOP-BİS) <http://koopbis.gtb.gov.tr> üzerinden gerçekleştirilir. Ana sözleşmenin hazırlanmasının ardından her sayfa kurucu ortaklar tarafından imzalanır, imzalar notere tasdik ettirilir.

- 3) Kuruluş izninin alınması

Kooperatifin kurulabilmesi için ilgili bakanlıktan izin alınması gerekir. İlgili izin merciine hitaben iki nüsha dilekçe yazılır. Hazırlanan dilekçenin aslı ile kurulacak olan kooperatifin türüne göre izin alınacak bakanlığa veya kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki il müdürlüklerine başvuru yapılır.

- ✓ Başvuru dilekçesine şu evraklar eklenir.
 - ✓ 6 adet noter onaylı ana sözleşme
 - ✓ Kooperatif kurucularının nüfus cüzdan örnekleri ve ikametgâh belgeleri
 - ✓ Yönetim Kurulu üyelerinin iyi hal belgeleri

- ✓ Yönetim Kurulu üyelerinin aynı türden başka bir kooperatifte yönetim kurulu üyesi olmadıklarına ilişkin beyanları
- ✓ Kuruluş bilgi formu
- ✓ Taahhüt edilen nakdi sermayenin ¼ tutarının 19.10.2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununa bağlı bir bankada kurulmakta olan kooperatif adına açılacak özel bir hesaba yatırıldığına dair dekont
- ✓ Türüne göre ortaklık şartlarını ispat eder belgeler

✓ Kooperatifin tescil ve ilanı

Kooperatifin kurulması için gerekli izin alındıktan sonra 15 gün içerisinde, kooperatif merkezinin bulunduğu yerdeki ticaret sicil müdürlüğüne, bir dilekçe ile başvurularak kooperatifin tescil ettirilmesi gerekir. Kooperatif ticaret siciline tescil edildikten sonra tüzel kişilik kazanır.

Dilekçeye eklenecek belgeler şunlardır:

- ✓ Ana sözleşme (3 adet onaylı)
- ✓ Yetkililerin şirket ünvanı altında imza beyannamesi
- ✓ Bakanlık izin yazısı
- ✓ Ticaret Sicil Yönetmeliği'nin 24. maddesine göre düzenlenmiş taahhütname
- ✓ Ticari Durum Tasdiknamesi
- ✓ Yönetim Kurulu imza sirküleri
- ✓ Kurucuların nüfus cüzdan örnekleri
- ✓ Kurucuların ikametgâh belgeleri
- ✓ Oda kayıt beyannamesi
- ✓ Tescil edilecek hususlara ilişkin 1163 sayılı Kanunun 3. maddesine göre hazırlanan beyanname
- ✓ Kuruluş bildirim formu

✓ Tüzel kişiliğin kazanılmasından sonra yapılması gereken işlemler

- ✓ Kanunen tutulması zorunlu olan defterler, kooperatif merkezinin bulunduğu yerin ticaret sicil memurluğuna veya notere ibraz edilerek tasdik ve imza ettirilir.
- ✓ Kooperatifin işlemlerinde kullanılmak üzere mühür, kaşe yaptırılır, gelir gider makbuzları ve fatura gibi belgeler bastırılır.
- ✓ Kooperatif kurulurken hazırlanan ana sözleşmede belirtilen yöneticilerin, tüm ortaklardan oluşan genel kurulu toplayarak, yönetim ve denetim kurullarını seçmeleri sağlanmalıdır.

Kaynakça.....

- Denizli Valiliği, Coğrafi yapı, <<<http://www.denizli.gov.tr/cografi-konum>>>, (31.08.2016).
- Başkan, Ayşe Esin, Bir Denizli Seyahati, Güney Ege Kalkınma Ajansı, Denizli Yatırım Destek Ofisi, 3. Baskı, 2014, Denizli.
- TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Denizli, 2013 <<<http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/DENIZLI.pdf>>>, (01.09.2016).
- T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı, TR32 Bölgesi (Aydın, Denizli, Muğla) Sosyo-Ekonomik Göstergeler, 2016.
- T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı, TR32 Düzey2 Bölge Planı 2014-2023.
- Başkan, Ayşe Esin, "Denizli Yatırım Ortamı ve Yatırım Destek Ofisi Faaliyetleri, Medeniyetlerin Beşiği, Yatırımların Eşiği Denizli'de Buluşalım", T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı, Güney Ege Dergisi, Güney Ege'de Yatırımlar, Yıl 3, Sayı 9, s.18-20, Temmuz 2016, Denizli.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, "Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2015/16", << http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/30044345_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2015_2016.pdf>>, (17.10.2016).
- İllerin ve Bölgelerin Sosyo Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2011), Kalkınma Bakanlığı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, Gayri Safi Katma Değer, Bölgesel Sonuçlar 2004-2011, Nisan 2014, <<http://www.tuik.gov.tr/jsp/duyuru/upload/yayinrapor/GSKD_Bolgesel_2004-2011.pdf>>, (02.09.2016).
- T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu, İstatistikler, <<<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/denizli/tumistatistik/>>>, (01.09.2016).
- Pamukkale Üniversitesi, Araştırma, Uygulama ve Araştırma Merkezleri, << <http://www.pau.edu.tr/> >>, (27.09.2016).
- Pamukkale Teknokent, Teknokent Nedir?, <<<http://pauteknokent.com.tr/pamukkale-teknokent>>>, (27.09.2016).
- Türk Patent Enstitüsü, İstatistikler, <<<http://www.tpe.gov.tr/TurkPatentEnstitusu/statistics/>>>, (27.09.2016).
- Denizli Organize Sanayi Müdürlüğü ile Görüşme, Temmuz 2016.
- Denizli Deri OSB Müdürlüğü ile Görüşme, Temmuz 2016.
- Çardak Özdemir Sabancı Organize Sanayi Müdürlüğü ile Görüşme, Temmuz 2016.
- Denizli Serbest Bölge Müdürlüğü İle Görüşme, Temmuz 2016.
- Çelik, Emrah, Keleş, Dilek, Güney Ege Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri Araştırma Raporu, T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı, Ekonomik Araştırmalar ve Planlama Birimi, Temmuz 2014.
- Denizli Serbest Bölge, Hakkımızda, <<<http://www.denser.com.tr/tr/hakkimizda.asp>>>, (01.06.2016).
- Çardak Havalimanı Müdürlüğü ile Görüşme, 2016.
- Çardak OSB, Çardak Havalimanı ve Denizli OSB İle Bağlantılı Olarak Mevcut Demiryolu Hattının Modern Ulaşım Teknikleri İle Entegrasyonu Araştırması, Güney Ege Kalkınma Ajansı, Denizli Yatırım Destek Ofisi, 2016, Denizli.
- Denizli Çardak Havalimanı, Kurumsal, Teknik Bilgiler ve Kolaylıklar, << http://www.cardak.dhmi.gov.tr/havaalanlari/sayfa.aspx?hv=20&mnu=194#_V_IAF6f_rIW>>, (26.05.2016).
- Denizli Çardak Havalimanı, Terminaller, Genel Havaçılık Terminali, << http://www.cardak.dhmi.gov.tr/havaalanlari/sayfa.aspx?hv=20&mnu=194#_VOaqzGdrMRo>>, (26.05.2016).
- TCDD, Yük, Lojistik Merkezler, <<<http://www.tcdd.gov.tr/lojistik-merkezler+m129>>>, (26.05.2016).
- TCDD, Demiryolu Haritası, <<<http://www.tcdd.gov.tr/files/icerikresim/tcddharita.jpg>>>, (25.05.2016).
- İstanbul Sanayi Odası (İSO), Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu, <<<http://www.iso.org.tr/projeler/turkiyenin-500-buyuk-sanayi-kurulusu>>>, (02.09.2016).
- Türkiye İş Bankası, 2013 Verileriyle Türkiye'de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması, <<https://ekonomi.isbank.com.tr/UserFiles/pdf/ar_07_2015.pdf>>, (11.10.2016).
- Ekonomist Dergisi, Haberler, << <http://www.ekonomist.com.tr/haberler/bursa-zirveyi-birakmiyor.html>>>, (11.10.2016).
- Yenilenebilir Enerji Süreçleri ve Destek Mekanizmaları, T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı, Denizli Yatırım Destek Ofisi, 2015, Denizli.
- Yılmaz, Servet, Batı Anadolu'nun Olası Jeotermal Potansiyelinin Belirlenmesi, Gayzer Yerbilimleri Ltd. Sti., <<http://www.dektmk.org.tr/pdf/enerji_kongresi_11/36.pdf>>, (03.10.2016).
- Enerji Atlası, Denizli'deki Enerji Yatırımları, <<<http://www.enerjiatlası.com/sehir/denizli/>>>, (17.06.2016).
- Enerji Atlası, Denizli Elektrik Santralleri, <<<http://www.enerjiatlası.com/sehir/denizli/>>>, (17.05.2016).

Aydın Damızlık Siğir Yetiştiricileri Birliği, Hayvansal Atıklardan Temiz Enerjiye Aydın Atlası Projesi, T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı, 2011 Yılı Doğrudan Faaliyet Desteği, Aydın.

Türkiye İstatistik Kurumu, Bölgesel İstatistikler, <<<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistik>>>, (28.09.2016).

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Sanayi Veritabanı, <<http://sanayi.tobb.org.tr/yabanci_sermaye_il2.php?il=20>>, (29.09.2016).

Türkiye İhracatçılar Meclisi, İhracat Rakamları, <<<http://www.tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari.html>>> (29.09.2016).

Denizli Sanayi Odası, İstatistikler, <<<http://www.dso.org.tr/images/file/istatistik/2009/d08.pdf>>>, (28.09.2016).

Denizli Sanayi Odası, Denizli Sanayisi Genel Görünüm Anketi Sonuçları-2015.

Denizli Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 39.Turizm Haftasında Büyükşehir Denizli ve Türkiye Turizmi, <<[www.pamukkale.gov.tr/www/resimler/orjinal/images/15-22_Nisan_Turizm_Haftasi_Turkiye_ve_Denizli_de_Turizm\(RESIMLI\).pdf](http://www.pamukkale.gov.tr/www/resimler/orjinal/images/15-22_Nisan_Turizm_Haftasi_Turkiye_ve_Denizli_de_Turizm(RESIMLI).pdf)>>, (11.10.2016).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım İşletmeler Genel Müdürlüğü, Turizm İstatistikleri, <<<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9860/turizm-belgeli-tesisler.html>>> (01.09.2016).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım İşletmeler Genel Müdürlüğü, Turizm İstatistikleri, <<<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9858/belediye-belgeli-tesisler.html>>> (01.09.2016).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Faaliyetler, Müzecilik Faaliyetleri, Müze İstatistikleri, <<<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43336/muze-istatistikleri.html>>>, (02.09.2016).

Denizli Büyükşehir Belediyesi Altyapı Projeleri, <<<http://www.denizli.bel.tr/Default.aspx?k=altyapi>>>, (01.06.2016).

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Tarımsal Yatırıma Danışma Ofisi, Denizli İli Tarımsal Yatırım Rehberi.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, İstatistikler (Sulu-Kuru Arazi Dağılımı), <<<http://denizli.tarim.gov.tr/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=17>>>, (02.09.2016).

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, İstatistikler (Arazi Varlığı), <<<http://denizli.tarim.gov.tr/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=15>>>, (02.09.2016).

Ekonomi Bakanlığı, Destekler, Yatırım Destekleri, <<http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/destekler/yatirimTeskikD/yatirimTeskik-Genel_BilgiD?_afzLoop=1076567947268688&_afzWindowMode=0&_afzWindowId=1aiy4igxj5_231!%40%40%3F_afzWindowId%3D1aiy4igxj5_231%26_afzLoop%3D1076567947268688%26_afzWindowMode%3D0%26_afzCtrl=state%3D1aiy4igxj5_283>>, (30.09.2016).

T.C. Başbakanlık Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı, Yatırıma Kılavuzu, Türkiye'de İş Kurmak, <<<http://www.invest.gov.tr/tr-TR/investmentguide/investorsguide/Pages/EstablishingABusinessInTR.aspx>>>, (03.10.2016).

Türk Ticaret Kanunu (6102 sayılı).

Kaykusuz, Murat, 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanununa Göre Şirket Türleri, Şirket Birleşmeleri, <<<http://docplayer.biz.tr/8205619-6102-sayili-yeni-turk-ticaret-kanununa-yeni-kanun-gore-sirket-turleri-sirket-birlesmeleri-1-murat-kaykusuz-2.html>>>, (03.10.2016).

1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu, <<<http://koop.gtb.gov.tr/mevzuat/kanunlar>>>, (03.10.2016).

T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, MEB Muhasebe ve Finansman Kooperatifler, <<<http://koop.gtb.gov.tr/data/539a9f45487c8e06f4401cb5/Kooperatifler,koop-gep%20meb%20kitap.pdf>>>, (03.10.2016).

Denizli Ticaret Sicil Müdürlüğü ile Görüşme, Ekim 2016.

İstanbul Ticaret Odası, Tescil İlan Kuruluş <<<http://www.ito.org.tr/wps/portal/tescil-ilan-kurulus?nitView=true>>>, (03.10.2016).

Çalışmada, Türkiye İhracatçılar Birliği (TİM), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye Odalar Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Türk Patent Enstitüsü, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), İstanbul Sanayi Odası (İSO), Denizli Sanayi Odası (DSO), Ekonomi Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Denizli Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, Denizli Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Denizli Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü verilerinden yararlanılmıştır.

Yatırımlarda devlet yardımları (teşvik), şirket kurulum süreçleri, destek mekanizmalarına ilişkin ilgili mevzuat değişikliğinden güncel gelişmelerin ilgili kurumlardan takip edilmesi önem taşımaktadır.

Çalışma içerisinde yer alan kaynağı belirtilmemiş fotoğraflar MACART Ajansı arşivinden alınmıştır. Pamukkale ve Hierapolis fotoğrafları GEKA'nın "Bir Denizli Seyahati" adlı kitabından alınmış olup kitabın içinde yer alan fotoğraf kaynakçası bölümünde ilk kaynakları yer almaktadır.

DENİZLİ YATIRIM DESTEK OFİSİ (YDO) Sizin için ne yapabilir?

- Kentin ve yatırım olanaklarının tanıtımı,
- Yatırım arazisi araştırması ve alternatif yatırım alanları konusunda bilgilendirme yapılması,
- Yerli ve yabancı yatırımcıların ağırlanması, saha ziyaretleri ve incelemelerde bulunulması,
- Firma ziyaretleri ve yatırımcıların eşleştirilmesi, girişimci-melek yatırımcı buluşturması; izin ve ruhsat işlemlerinin takibi,
- Sektörel destek mekanizmalarına ilişkin rapor, broşür, akış diyagramları hazırlanması,
- Türkiye'deki destek mekanizmaları hakkında bilgilendirme, yönlendirme ve danışmanlık (Ajans, Ekonomi Bk.lığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bk.lığı, TKDK, KOSGEB, TÜBİTAK vb. destekler),
- Teşvikler hakkında danışmanlık hizmeti sunulması, teşvik belgesi düzenlemesi, tamamlama ekspertizi ve vizesinin yapılması,

konularında sizlere yardımcı olabiliriz.

"Bu çalışma Ajansımızın, kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve çevreye duyarlılık yaklaşımı çerçevesinde sınırlı sayıda basılmıştır. Lütfen okuduğunuz çalışmaların geri dönüşüm kutusuna atmak yerine konu ile ilgili olabilecek kişilerle paylaşınız. Çalışmanın dijital haline www.geka.gov.tr adresli internet sitemizden ulaşabilirsiniz."

T.C.

Güney Ege Kalkınma Ajansı

GEKA

MACART
Creative Design

www.geka.gov.tr

T.C. Güney Ege Kalkınma Ajansı (Merkez)

Aydın Yatırım Destek Ofisi (Aydın YDO)
Ata Mahallesi Denizli Blv. No:18
Aydın Ticaret Borsası Hizmet Binası
Kat:6 / AYDIN
Tel : +90 256 211 0 216-217
Faks : +90 256 211 0 213
e-posta : aydin@geka.gov.tr

Denizli Yatırım Destek Ofisi (Denizli YDO)
Pamukkale Teknokent Çamlaraltı Mh. Hüseyin
Yılmaz Cd. No:67 B Blok Kat:2 20070
Pamukkale / DENİZLİ
Tel : +90 258 371 88 44
Faks : +90 258 371 88 47
e-posta : info@geka.gov.tr-denizli@geka.gov.tr

Muğla Yatırım Destek Ofisi (Muğla YDO)
Şeyh Mahallesi Turgutreis Caddesi
Belediye Kapalı Otoparkı Kat:1 / MUĞLA
Tel : +90 252 213 17 92
Faks : +90 252 213 17 82
e-posta : mugla@geka.gov.tr